

UCHWAŁA NR 788.LVI.2022
RADY MIASTA CZĘSTOCHOWY

z dnia 3 marca 2022 r.

**w sprawie Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz
Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Częstochowy na lata 2022-2025**

Na podstawie art. 4¹ ust. 1, 2 i 2a ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (j.t. Dz. U. z 2021 r. poz. 1119 z późn. zm.), art. 10 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (j.t. Dz. U. z 2020 r. poz. 2050 z późn. zm.) oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2021 r., poz. 1372 z późn. zm.)

Rada Miasta Częstochowy uchwała:

§ 1. Przyjmuje się Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Częstochowy na lata 2022-2025, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc uchwała Nr 723.L.II.2021 Rady Miasta z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Miasta Częstochowy na 2022 rok oraz uchwała Nr 606.XLIV.2021 Rady Miasta Częstochowy z dnia 20 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia do realizacji „PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII W MIEŚCIE CZĘSTOCHOWA NA LATA 2021-2025”.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Częstochowy.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta
Częstochowy

Zbigniew Niesmaczny

Miejska Komisja Rozwiązywania
Problemów Alkoholowych
w Częstochowie

**CZĘSTO
CZOWA**

**MIEJSKI PROGRAM
PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH
ORAZ PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
MIASTA CZĘSTOCHOWY
NA LATA 2022-2025
*CZĘSTOCHOWA 2022***

SPIS TREŚCI	
WPROWADZENIE	3
I. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU	4
II. DIAGNOZA PROBLEMU UZALEŻNIEŃ W CZĘSTOCHOWIE	4
1. Rynek napojów alkoholowych w mieście	5
2. Działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	7
3. Pomoc terapeutyczna i rehabilitacyjna	8
4. Pomoc społeczna oraz reintegracja społeczno-zawodowa	11
5. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	16
6. Działalność podejmowana przez Komendę Miejską Policji, Straż Miejską i Sąd Rejonowy w Częstochowie	18
7. Działalność profilaktyczna	21
8. Działalność szkół i placówek oświatowych	29
9. Wyniki badań społecznych	30
III. ADRESACI PROGRAMU	48
IV. CELE, PRIORYTETY I ZADANIA PROGRAMU	49
1. Cel strategiczny	49
2. Cele operacyjne	49
3. Priorytety	49
4. Zadania	50
V. REALIZACJA PROGRAMU I ŹRÓDŁA JEGO FINANSOWANIA	59
1. Realizator Programu	59
2. Współrealizatorzy i partnerzy Programu	59
3. Źródła finansowania Programu	60
4. Sprawozdawczość z wykonania Programu	60
VI. ZASADY WYNAGRADZANIA CZŁONKÓW MKRPA	61

**„Czym tak naprawdę jest uzależnienie? Jest znakiem, sygnałem, symptomem nieszczęścia.
To język, który mówi nam o trudnej sytuacji, którą trzeba zrozumieć.”**

Alice Miller

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii wyznaczają zadania z obszaru rozwiązywania problemów uzależnień, należące do zadań własnych gminy. Zadania te obejmują w szczególności:

- 1) zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy uzależnień, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- 3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- 4) wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów uzależnień,
- 5) podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów dotyczących reklamy, promocji i warunków sprzedaży napojów alkoholowych oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego,
- 6) wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej,
- 7) pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Realizacja powyższych zadań, adresowanych do wszystkich mieszkańców miasta, nie tylko do pijących alkohol, używających pozostałe środki psychoaktywne oraz zależnych od zachowań, prowadzona jest w postaci gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, który na mocy ustawy gmina ma obowiązek uchwałać na okres nie dłuższy niż 4 lata. Stanowi on część strategii rozwiązywania problemów społecznych i uwzględnia cele operacyjne

dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii określone w narodowym programie zdrowia.

Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Częstochowy na lata 2022-2025 (dalej: Program) wyznacza zadania, w jakich będą podejmowane działania obejmujące profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz służące ograniczeniu problemów związanych z uzależnieniami. Działania mające na celu ograniczenie negatywnych skutków zdrowotnych, społecznych i zaburzeń życia rodzinnego, wynikających ze spożywania alkoholu oraz używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychotropowych (dalej: NSP) oraz zaburzeń zachowania na tle uzależnień przez mieszkańców miasta Częstochowy, a także zredukowanie zjawiska picia alkoholu i używania ww. środków oraz podejmowania innych zachowań ryzykownych przez dzieci i młodzież.

I. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Program wpisuje się w Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Mieście Częstochowie do roku 2030. Na jego treść mają wpływ następujące akty prawne:

- 1) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- 3) narodowy program zdrowia na lata 2021-2025 z dnia 30 marca 2021 r.,
- 4) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- 5) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym,
- 6) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 7) ustawa z dnia 29 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
- 8) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- 9) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 10) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 11) ustawa z dnia 18 marca 1985 r. o państwowej inspekcji sanitarnej,
- 12) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

II. DIAGNOZA PROBLEMU UZALEŻNIEŃ W CZĘSTOCHOWIE

Podczas tworzenia Programu na lata 2022-2025 sporządzono-diagnozę, która pozwala ocenić skalę problemu uzależnień i przemocy w rodzinie w mieście Częstochowie, na podstawie:

- 1) danych/informacji przekazanych przez następujące podmioty, które w ramach prowadzonej działalności zajmują się w mieście przedmiotowym problemem:

- a) Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie,
  - b) Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie,
  - c) placówki leczenia uzależnień (Jurajskie Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych w Częstochowie, Centrum Terapii w Częstochowie, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Terapii Uzależnień w Parzymiechach),
  - d) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie,
  - e) centra integracji społecznej,
  - f) Częstochowskie Centrum Interwencji Kryzysowej w Częstochowie,
  - g) Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonujący na terenie Miasta Częstochowy,
  - h) Komendę Miejską Policji w Częstochowie,
  - i) Straż Miejską w Częstochowie,
  - j) Sąd Rejonowy w Częstochowie,
  - k) Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” Oddział Wojewódzki w Częstochowie,
  - l) Stowarzyszenie „Monar” Poradnia Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień w Częstochowie,
  - m) Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej,
  - n) Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Częstochowie,
  - o) placówki opiekuńczo-wychowawcze i wsparcia dziennego, placówki oświatowe, placówki wspierające osoby bezdomne.
- 2) raportów z badań społecznych, dotyczących:
- a) używania środków psychoaktywnych (alkoholu i narkotyków), korzystania z nowych mediów elektronicznych i gier hazardowych, a także sposobów spędzania wolnego czasu, przez częstochowską młodzież szkolną,
  - b) wzorów konsumpcji alkoholu, przeprowadzonych na terenie Częstochowy.

1. Rynek napojów alkoholowych w mieście

Stosownie do art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi rada gminy ustala, w drodze uchwały, maksymalną liczbę zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie gminy (miasta), odrębnie dla poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych. Zgodnie z uchwałą nr 783.LIV.2018 Rady Miasta Częstochowy z dnia 25 kwietnia 2018 r. w sprawie ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie miasta Częstochowy (Dz.U. Woj. Śl. z 2018 r. poz. 3100):

- 1) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających do 4,5% alkoholu oraz piwa przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wynosi 350,
- 2) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wynosi 350,
- 3) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 18% alkoholu przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wynosi 350,
- 4) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających do 4,5% alkoholu oraz piwa przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wynosi 550,
- 5) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wynosi 500,
- 6) maksymalna liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 18% alkoholu przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wynosi 500.

W latach 2019-2021 liczba-zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych poszczególnych rodzajów wydanych na terenie miasta Częstochowy kształtowała się następująco:

- 1) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających do 4,5% alkoholu oraz piwa przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wyniosła odpowiednio: 213/190/200,
- 2) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wyniosła odpowiednio: 162/147/156,
- 3) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 18% alkoholu przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wyniosła odpowiednio: 133/125/130,
- 4) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających do 4,5% alkoholu oraz piwa przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wyniosła odpowiednio: 445/444/449,
- 5) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 4,5% do 18% alkoholu (z wyjątkiem piwa) przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wyniosła odpowiednio: 429/437/445,
- 6) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych zawierających powyżej 18% alkoholu przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wyniosła odpowiednio: 422/426/428.

W latach 2019-2021 zostały wydane 4 decyzje o cofnięciu zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych z uwagi na nieprzestrzeganie określonych ustawą zasad i warunków. Każda z decyzji obejmuje cofnięcie wszystkich zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w danym punkcie sprzedaży.

W roku 2019 pracownicy Wydziału Funduszy Europejskich i Rozwoju Urzędu Miasta Częstochowy przeprowadzili kontrole w 21 punktach sprzedaży napojów alkoholowych w zakresie przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych; w roku 2020 przeprowadzono 9 takich kontroli. Zmniejszenie liczby przeprowadzonych kontroli spowodowane było obostrzeniami wprowadzonymi w związku z pandemią spowodowaną COVID-19. W roku 2021 przeprowadzono kontrole w kolejnych 21 punktach sprzedaży napojów alkoholowych. Członkowie Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych również przeprowadzali kontrole w punktach sprzedaży napojów alkoholowych w zakresie przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. W roku 2019 przeprowadzono 37 takich kontroli, w roku 2020 – 32, a w roku 2021 – 27.

2. Działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie (dalej: MKRPA) realizowała zadania dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, pracując w zespołach:

- 1) profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy (omówionej w dalszej części Programu),
- 2) rozpatrywania wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego,
- 3) opiniowania wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych,
- 4) kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

MKRPA udzielała pomocy osobom z problemem alkoholowym i ich rodzinom poprzez motywowanie osób nadużywających alkoholu do podjęcia leczenia, podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby podejrzewanej o uzależnienie od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego, a także inicjowała oraz prowadziła działania związane z profilaktyką uzależnień oraz przeciwdziałaniem przemocy, o których mowa w ust. 7 niniejszego Programu.

W roku 2019 do MKRPA wpłynęło 215 wniosków w sprawie objęcia osób podejrzewanych o uzależnienie od alkoholu leczeniem odwykowym, w tym 51 wniosków dotyczących kobiet i 164 wobec mężczyzn. Na 51 posiedzeniach Zespołu ds. rozpatrywania wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego rozpatrzono 1083 sprawy, przeprowadzono 310 rozmów motywujących do podjęcia dobrowolnego leczenia a 71 spraw zawieszono. 191 osób skierowano na badania przez biegłych sądowych w celu wydania opinii w sprawie uzależnienia od alkoholu oraz 153 wnioski skierowano do sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego.

W roku 2020 wpłynęło 209 wniosków wobec 50 kobiet oraz 159 mężczyzn, odbyły się 42 posiedzenia Zespołu, na których rozpatrzono 889 spraw. Przeprowadzono 284 rozmowy motywacyjne, 152 osoby skierowano na badanie biegłych a 126 akt przekazano do sądu. 64 sprawy zostały zawieszono.

W roku 2021 MKRPA przyjęła 303 wnioski, wobec 70 kobiet i 233 mężczyzn. Na 54 posiedzeniach Zespołu ds. rozpatrywania wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego rozpatrzono 1327 spraw oraz przeprowadzono 410 rozmów motywacyjnych. 152 osoby skierowano na badanie biegłych, 126 spraw skierowano do sądu a 99 spraw zawieszono. Mniejsza liczba spraw w roku 2020 wynika z pracy w reżimie sanitarnym z powodu pandemii COVID-19.

3. Pomoc terapeutyczna i rehabilitacyjna

Pomoc terapeutyczną i rehabilitacyjną osobom uzależnionym od alkoholu w mieście świadczą, m.in.:

- 1) Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie (ul. Gen Władysława Sikorskiego 78),
- 2) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Terapii Uzależnień w Parzymiechach (ul. Częstochowska 1),
- 3) Jurajskie Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych w Częstochowie (ul. 1 Maja 25),
- 4) Centrum Terapii w Częstochowie (ul. Norberta-Barlickiego 2).

W roku 2019 do Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi przyjęto 5244 osoby, w tym 9 osób nieletnich, w 2020 r. – 4002, w tym 4 nieletnie, a w 2021 r. – 3756, w tym 4 nieletnie.

Od roku 2019 systematycznie spadała liczba osób przebywających w Ośrodku Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie (dalej: OPOPA).

Jedną z form udzielanej im pomocy były rozmowy na temat szkodliwego wpływu alkoholu na organizm człowieka i innych konsekwencji jego spożywania oraz rozmowy motywujące do podjęcia leczenia odwykowego, które w roku 2019 przeprowadzono z 412 osobami, w roku 2020 z 1505 osobami, a w 2021 z 1153. Wśród osób, z którymi przeprowadzono rozmowy, znajdowali się również sprawcy przemocy domowej, których motywowano do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców. Co roku w OPOPA realizowane były programy, których celem była praca ze sprawcami przemocy w ramach przeciwdziałania temu problemowi:

- 1) korekcyjno-edukacyjny pn. „Nie krzywdzę”; w roku 2019 udział wzięło 60 osób, w 2020 r. – 59 osób, a w 2021 r. – 50 osób; program realizowany był w warunkach wolnościowych,
- 2) psychologiczno-terapeutyczny, w którym uczestniczyło w roku 2019 i 2020 po 10 osób, w 2021 r. – 13 uczestników; wszyscy uczestnicy ukończyli program pomyślnie.

Placówki leczenia uzależnień, takie jak Jurajskie Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych w Częstochowie oraz Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Terapii Uzależnień w Parzymiechach – realizowały podstawowy program terapii oraz innowacyjną metodę terapeutyczną w stacjonarnym leczeniu uzależnień osób dorosłych pn. Terapia Krótkoterminowa Skoncentrowana na Rozwiązaniu (SFBT), polegającą nie tylko na „rozwiązaniu problemu”, ale również na wypracowaniu najbardziej optymalnego

rozwiązania dla sytuacji, w której znalazł się pacjent. Ponadto prowadzono ambulatoryjny oraz ponadpodstawowy program terapii uzależnień, w tym grupy: „Jak żyć w trzeźwości”, „Zapobieganie nawrotom picia”, „Rozwoju osobistego”, „Dla uzależnionych kobiet” oraz programy dla dzieci z rodzin alkoholowych i dla dorosłych dzieci alkoholików (DDA).

W oddziale leczenia alkoholowych zespołów abstynenckich w Parzymiechach i Częstochowie prowadzono detoksykację alkoholową.

W Jurajskim Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych w Częstochowie w latach 2019-2021 udzielono porad, odpowiednio 13188, 14917 oraz 15093 pacjentom. Liczba osób dorosłych objętych programem pogłębionym terapii wyniosła 136 w roku 2019 oraz po 32 osoby w roku 2020 i 2021. Liczba osób leczonych w Ośrodku Terapii Uzależnień w Parzymiechach w latach 2019-2021 wyniosła odpowiednio 483, 308 oraz 375.

W Centrum Terapii realizowano podstawowy program terapii, obejmujący codziennie zajęcia organizowane przez 8 tygodni (dla osób pracujących, zajęcia odbywały się po południu w odpowiednio wydłużonym czasie) oraz program pogłębiony. Harmonogram i czas trwania terapii uzależniony był od potrzeb jego uczestników.

Po ukończeniu programu podstawowego i pogłębionego, pacjenci mogli uczestniczyć w zajęciach rozwoju osobistego oraz spotkaniach grupy wsparcia. Głównie były to osoby w nawrocie choroby oraz osoby współuzależnione, często dotknięte przemocą domową. Centrum Terapii ściśle współpracowało z Ośrodkiem Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepęstwem, zapewniając pomoc zarówno w obszarze współuzależnienia, jak i w rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie.

W roku 2019 w Centrum Terapii udzielono 10086 porad i przyjęto 835 pacjentów, w roku 2020 udzielono 15673 porady oraz przyjęto 932 pacjentów a w roku 2021 odpowiednio 18303 i 962.

Osoby uzależnione i współuzależnione otrzymywały również wsparcie w funkcjonujących na terenie miasta stowarzyszeniach, klubach abstynenckich i innych podmiotach, które podejmowały działania informacyjne (prelekcje, pogadanki itp.), profilaktyczne (spotkania grup wsparcia, zajęcia edukacyjne dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, konsultacje indywidualne, poradnictwo) oraz oferowały wsparcie socjalne. Do podmiotów tych należały m. in.:

- 1) Stowarzyszenie Abstynenckie „Północ” (ul. Bronisława Czecha 21),
- 2) Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy „Rozsądek” (ul. Księżycowa 12),
- 3) Klub Abstynenta „Wytrwałość” (ul. Jerzego Waszyngtona 39),
- 4) Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Ostoja” (ul. Gen. Władysława Sikorskiego 78),
- 5) Klub Abstynencki „Droga do wolności” przy Fundacji Chrześcijańskiej „Adullam” (ul. Krakowska 34),
- 6) Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne „Jozue” (ul. Józefa Gaczkowskiego 15a),

- 7) Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej (ul. Tadeusza Rejtana 7),
- 8) Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „POWRÓT z U”, Oddział Wojewódzki w Częstochowie (ul. Wiolinowa 1),
- 9) Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „POWRÓT” (ul. Wiolinowa 1),
- 10) Częstochowskie Stowarzyszenie ETOH (Aleja Pokoju 12),
- 11) Stowarzyszenie MONAR (ul. Ogrodowa 66),
- 12) Ośrodek Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przepęstwem (Aleja Pokoju 12).

Pomoc terapeutyczną i rehabilitacyjną osobom uzależnionym od narkotyków, substancji odurzających, środków psychotropowych, środków zastępczych i NSP w mieście świadczyły:

- 1) Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” Oddział Wojewódzki w Częstochowie (ul. Wiolinowa 1),
- 2) Stowarzyszenie „Monar” Poradnia Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień (ul. Ogrodowa 66),
- 3) Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej w Częstochowie (ul. Tadeusza Rejtana 7B).

Powyższe stowarzyszenia zajmują się kompleksową opieką nad osobami zagrożonymi uzależnieniem, uzależnionymi oraz osobami po zakończonym procesie terapii uzależnienia od narkotyków, dopalaczy, alkoholu oraz uzależnień behawioralnych. Zajmują się szeroko pojętą terapią osób uzależnionych i ich rodzin, jak i profilaktyką uzależnień oraz postrehabilitacją osób po zakończonym procesie terapii oraz ich readaptacją społeczną. Stowarzyszenia starają się kompleksowo zajmować osobami z kręgu uzależnienia od samego początku aż do momentu całkowitego powrotu do społeczeństwa. Grupą bezpośrednich odbiorców są głównie osoby z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych oraz uzależnieniami behawioralnymi; grupą pośrednią są osoby bliskie i ich rodziny.

Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” w ramach swej działalności prowadzi zakład leczniczy Centrum Leczenia Uzależnień. Usługi świadczone są w dwóch systemach:

- 1) ambulatoryjnym – w Poradni Terapii Uzależnienia od Substancji Psychoaktywnych oraz w Oddziale Dziennym Terapii Uzależnienia od Substancji Psychoaktywnych – obejmują cotygodniową lub całodzienną terapię osób uzależnionych,
- 2) całodobowym – w Hostel dla uzależnionych „Powrót z U”, obejmuje zamieszkiwanie maksymalnie do 1 roku osób po zakończonym podstawowym procesie leczenia od uzależnienia.

Liczba osób uzależnionych od narkotyków i substancji psychoaktywnych leczonych w systemie ambulatoryjnym przedstawia się następująco w kolejnych latach: w roku 2019 – 174 osoby, w tym 24 osoby nieletnie, w roku 2020 – 156 osób, w tym 22 nieletnie, w roku 2021 – 176 osób, w tym 14 nieletnich.

Liczba osób korzystających ze specjalistycznych poradni w Poradni Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień Stowarzyszenia „Monar”, to 3562 osoby w roku 2019 oraz 4124 osoby w roku 2020 oraz 4049 w roku 2021.

4. Pomoc społeczna oraz reintegracja społeczno-zawodowa

Pomocy oraz wsparcia w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej dla osób zagrożonych uzależnieniami oraz dotkniętych przemocą udzielały:

- 1) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie (ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 2),
- 2) Częstochowskie Centrum Interwencji Kryzysowej (ul. Tadeusza-Rejtana 7b),
- 3) Samorządowy Zakład Budżetowy Centrum Integracji Społecznej w Częstochowie (ul. Legionów 50a),
- 4) Centrum Integracji Społecznej Fundacji Integracji Społecznej Feniks (ul. Legionów 21),
- 5) Centrum Integracji Społecznej przy Stowarzyszeniu Pomocy Potrzebującym „Podaj Dalej” (ul. Złota 47),
- 6) Powiatowo-Miejskie Centrum Integracji Społecznej „JOZUE” (ul. Józefa Gaczkowskiego 15A),
- 7) placówki wspierające osoby bezdomne dotknięte problemem uzależnień.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie (dalej: MOPS) wspierał osoby oraz rodziny zagrożone i dotknięte alkoholizmem, prowadząc pracę socjalną, aktywizację społeczną i zawodową, przyznając świadczenia pieniężne i w naturze, a w razie potrzeby, organizując wsparcie w formie posiłku w jadłodajni.

MOPS udzielał wsparcia dla osób uzależnionych i narażonych na uzależnienia oraz wykluczenie społeczne we współpracy z centrami integracji społecznej.

W latach 2019-2021 do częstochowskich centrów integracji społecznej wydano ogółem 1384 skierowania, odpowiednio 473/406/505 w poszczególnych latach, w tym do:

- 1) Samorządowego Zakładu Budżetowego Centrum Integracji Społecznej odpowiednio: 175/139/101,
- 2) Centrum Integracji Społecznej przy Fundacji Integracji Społecznej Feniks odpowiednio: 185/201/265,
- 3) Centrum Integracji Społecznej przy Stowarzyszeniu Pomocy Potrzebującym „Podaj Dalej” odpowiednio: 100/39/107,
- 4) Powiatowo-Miejskiego Centrum Integracji Społecznej „JOZUE” odpowiednio: 13/27/32.

Funkcjonujące w obszarze wspierania zatrudnienia socjalnego osób uzależnionych oraz zagrożonych uzależnieniami i wykluczeniem społecznym, centra integracji społecznej podejmowały m.in. następujące działania z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej:

- 1) umożliwianie osobom uzależnionym podjęcia pracy w ramach indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego,

- 2) organizowanie szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym,
- 3) prowadzenie zajęć terapeutyczno-edukacyjnych dotyczących podstawowych zasad trzeźwego życia, budowania zdrowych relacji ze społecznością, wzmacniania poczucia własnej wartości,
- 4) organizowanie spotkań okolicznościowych w celu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Centra integracji społecznej stwarzały osobom uzależnionym możliwość wykonywania pracy, która dostarczała pozytywnych emocji, pozwalając utrzymać abstynencję i dając możliwość budowania życia bez nałogu. Uczestnicy centrów integracji społecznej mieli możliwość pozyskania nowych kompetencji i wiedzy oraz podnoszenia poczucia własnej wartości, co jest szczególnie ważne dla osób wychodzących z uzależnień.

MOPS także udzielał pomocy rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

Funkcjonujące w strukturze MOPS Zespoły ds. Pracy Socjalnej prowadziły z rodzinami dotkniętymi skutkami alkoholizmu oraz innymi dysfunkcjami, pogłębioną diagnozę i pracę socjalną, mającą na celu zwiększenie zdolności do radzenia sobie z trudnościami oraz do nabywania umiejętności stosowania skutecznych zachowań zaradczych. MOPS udzielał pomocy rodzinom, w których występował problem alkoholowy: w roku 2019 – 288 rodzinom, w roku 2020 – 224, a w roku 2021 – 255. Pracą socjalną w roku 2019 objęto 39 rodzin, w roku 2020 – 32, a w roku 2021 – 29.

Diagnoza problemów występujących w rodzinach, była podstawą opracowania konkretnego planu działania, mającego na celu rozpoczęcie leczenia uzależnienia od alkoholu i jego kontynuacji w ośrodkach terapii uzależnień oraz udzielania wsparcia w zachowaniu trzeźwości w klubach abstynenta, wspólnotach AA. Pracownicy socjalni współpracowali z sądami, kuratorami sądowymi, policją, strażą miejską, zakładami opieki zdrowotnej oraz placówkami oświatowymi.

W zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Sekcja Pomocy Specjalistycznej dla Rodzin Zagrożonych Przemocą MOPS podejmowała:

- 1) interwencje w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia osób dotkniętych przemocą w rodzinie; w roku 2019 podjęto 36 interwencji, w roku 2020 – 64 interwencje, w roku 2021 – 63,
- 2) pracę socjalną w środowiskach dotkniętych przemocą w rodzinie; w roku 2019 takim wsparciem objęto 487 rodzin, w roku 2020 – 471 rodzin, a w roku 2021 – 457 rodzin,
- 3) procedury „Niebieskie Karty” na skutek interwencji pracowników socjalnych MOPS; w roku 2019 założono 29 „Niebieskich Kart”, w roku 2020 – 23, w roku 2021 – 24,
- 4) konsultacje telefoniczne i osobiste dotyczące rozwiązania problemu przemocy w rodzinie,

- 5) terapię krótkoterminową w nurcie terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób stosujących przemoc w rodzinie oraz osób znajdujących się w kryzysie; w roku 2019 – 13 osób, w roku 2020 – 6 osób, a w roku 2021 – 3 osoby; zmniejszająca się liczba osób uczestniczących w terapii wynika z sytuacji, którą spowodowała pandemia.

Działająca w strukturach MOPS, Sekcja ds. Przeciwdziałania Bezdomności, wspierała osoby dotknięte problemem bezdomności, w tym osoby, u których zdiagnozowano uzależnienie od alkoholu. W latach 2019-2021 objęto pomocą odpowiednio 476 osób bezdomnych, 503 oraz 508, w tym odpowiednio osoby bezdomne problemem alkoholowym 203/179/225.

Na rzecz osób bezdomnych przebywających na terenie miasta Częstochowy, zagrożonych i dotkniętych problemami uzależnień od alkoholu i środków psychoaktywnych podejmowane były działania: profilaktyczne, interwencyjne, diagnostyczno-konsultacyjne, wspierające, ostonowe, prewencyjne, aktywizacyjne i readaptacyjne. Były one realizowane w placówkach prowadzonych przez organizacje pozarządowe, takie jak: Fundacja Chrześcijańska „Adullam”, Stowarzyszenie Wzajemnej pomocy „Agape” i Caritas Archidiecezji Częstochowskiej, tj.:

- 1) Schronisko dla Osób w Kryzysie bezdomności w Częstochowie (ul. Legionów 50a),
- 2) Schronisko dla kobiet OAZA w Częstochowie (ul. ks. Stanisława Staszica 5),
- 3) Schronisko dla Bezdomnych im. Św. Brata Alberta w Częstochowie (ul. Krakowska 80/2),
- 4) Schronisko dla Bezdomnych w Mariance Rędzińskiej (ul. Srebrna 25),
- 5) Schronisko dla Bezdomnych nr 1 w Lubojence (ul. Prosta 99a),
- 6) Schronisko dla Bezdomnych nr 2 z usługami opiekuńczymi w Lubojence (ul. Prosta 99b),
- 7) Ogrzewalnia Miejska w Częstochowie (ul. Gen. Władysława Sikorskiego 78a).

Ważną rolę w ograniczaniu przemocy w rodzinie pełniło Częstochowskie Centrum Interwencji Kryzysowej (dalej: CCIK), które podejmowało działania obejmujące m.in.: świadczenie poradnictwa rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz usług mediatora. CCIK udzielało schronienia w hostelu osobom dotkniętym przemocą w celu ich odizolowania od stosujących przemoc oraz w innych sytuacjach kryzysowych. Ponadto prowadziło grupy wsparcia dla kobiet dotkniętych przemocą, współpracując z pracownikami socjalnymi i asystentami rodziny, udostępniało materiały na temat przemocy w rodzinie, prowadziło zajęcia psychoedukacyjne dla dzieci oraz dla młodzieży z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz profilaktyki uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. Do końca grudnia 2019 r. ze wsparcia w ramach CCIK skorzystało 520 osób, w roku 2020 było to 428 osób a w roku 2021 – 441 osób.

Działania związane z reintegracją społeczną i zawodową osób uzależnionych od narkotyków, substancji odurzających, środków psychotropowych, środków zastępczych i NSP prowadziło

Częstochowskie Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” Oddział Wojewódzki w Częstochowie oraz Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej. Z pozyskanych danych wynika, że występuje zintensyfikowanie problemu ponownego rozpoczynania zażywania substancji uzależniających po zakończonym procesie terapeutycznym. Liczba osób zamieszkujących Hostel „Powrót z U” dla uzależnionych po zakończonym leczeniu to 24 osoby w 2019 roku, 22 osoby w 2020 roku oraz 29 osób w 2021 roku.

5. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

W skład Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonującego na terenie miasta Częstochowy (dalej: Zespół) wchodziły osoby reprezentujące podmioty zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, m. in. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi, policję, prokuraturę, sądy i organizacje pozarządowe.

Zespół podejmował działania, obejmujące w szczególności:

- 1) prowadzenie procedury „Niebieskie Karty” w roku:
  - 2019 – 408, które wpłynęły do Zespołu i 41 z lat poprzednich,
  - 2020 – 402, które wpłynęły do Zespołu i 132 z lat poprzednich,
  - 2021 – 419 i 114 z lat poprzednich,
- 2) składanie do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego względem osoby podejrzewanej o uzależnienie od alkoholu; w roku 2019 złożono 58 wniosków, w 2020 – 52, w 2021 – 97, zwiększająca się liczba składanych wniosków wynika z sytuacji rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, w roku 2021 wpływ na tę zmianę może mieć również pandemia i związana z nią izolacja oraz kwarantanna,
- 3) kierowanie osób stosujących przemoc w rodzinie do udziału w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych,
- 4) współpracę z dzielnicowymi z częstochowskich komisariatów Policji, pracownikami socjalnymi, asystentami rodziny, kuratorami sądowymi oraz członkami MKRPA w Częstochowie, w ramach pracy grup roboczych,
- 5) udział w kampaniach i konferencjach dotyczących problemu przemocy w rodzinie, w roku:
  - 2019 – w Konferencji Rodzicielstwa Zastępczego „Moje Serce Dało Ci Dom”, w Konferencji „Częstochowa – Miasto Mediacji”, w „Forum dla Rodziny”,
  - 2020 – w Akcji „Świeć przykładem – reaguj na przemoc”, w Konferencji „Razem Przeciw Przemocy”, Kampanii „Wspólnie przeciwko przemocy”, Ogólnopolskiej Akcji „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”, Akcji pn. „Powstrzymaj falę hejtu”,
  - 2021 – Kampanii profilaktycznej „Wspólnie przeciw przemocy”, Akcji pn. „Powstrzymaj falę hejtu”.
- 6) prowadzenie szkoleń wśród osób pracujących z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i osobami stosującymi przemoc w rodzinie – szkolenia dla pracowników ochrony zdrowia, oświaty, policji, pomocy społecznej, kuratorów sądowych, prokuratorów,

- 7) współpracę i interdyscyplinarność w podejmowaniu działań z instytucjami zajmującymi się problemem przemocy w rodzinie,
- 8) współpracę w ramach Porozumienia „Częstochowa – mówimy NIE uzależnieniom i przemocy” poprzez podejmowanie wspólnych inicjatyw o zasięgu lokalnym; w roku 2019 odbyły się 4 spotkania partnerskie, w roku 2020 z powodu obowiązującego stanu epidemii, odbyło się tylko jedno spotkanie, podobnie w roku 2021; partnerzy pozostawali w stałym kontakcie telefonicznym, podejmując i omawiając wspólne działania na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Ponadto członkowie Zespołu:

- 1) współtworzyli i uczestniczyli w konferencjach, kampaniach, debatach mających na celu nabycie, uzupełnienie i doskonalenie umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych, dotyczących zarówno wykonywania powierzonych zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy, ochrony osób dotkniętych przemocą, jak również poszukiwania alternatywnych rozwiązań dla osób stosujących przemoc,
- 2) uczestniczyli w szkoleniach organizowanych przez różne podmioty w mieście, jak i na terenie całego kraju,
- 3) brali udział w spotkaniach otwartych dostępnych dla wszystkich chętnych, byli również kierowani na szkolenia, konferencje, warsztaty przez swoich pracodawców, np. w roku 2019 – w szkoleniu dotyczącym realizacji procedury „Niebieskie Karty” zorganizowanym w Komendzie Miejskiej Policji w Częstochowie.

W latach 2020-2021 większość szkoleń odbywała się w formie online, w okresie tym zmniejszyła się liczba organizowanych szkoleń i konferencji, co podyktowane było sytuacją epidemiczną w kraju, przeprowadzano m.in.:

- w roku 2020 – szkolenia online dla dyrektorów szkół, nauczycieli i pedagogów z Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” oraz dla funkcjonariuszy policji, w ramach kampanii „Częstochowa wolna od przemocy”,
- w roku 2021 – systematyczne szkolenia dla policjantów dzielnicowych odnośnie procedury „Niebieskie Karty”, w związku z wejściem w życie zmian w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, szkolenie dla prokuratorów dotyczące nowych przepisów związanych ze stosowaniem nakazów opuszczenia i zakazów zbliżania w ramach procedury przeciwdziałania przemocy w rodzinie, oraz ponad 100 prelekcji online, w których wzięli udział dyrektorzy, nauczyciele oraz uczniowie częstochowskich szkół, zorganizowane wspólnie z Urzędem Miasta Częstochowy oraz Samorządowym Ośrodkiem Doskonalenia i Zespołem Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w ramach Kampanii „Wspólnie przeciw przemocy”.

6. Działalność podejmowana przez Komendę Miejską Policji, Straż Miejską i Sąd Rejonowy w Częstochowie

Z informacji pozyskanych z Komendy Miejskiej Policji w Częstochowie (dalej: KMP) wynika, że problem alkoholizmu w mieście występował najczęściej w rodzinach, w których małżonkowie pozostawali bez pracy i utrzymywali się z pomocy społecznej, w rodzinach, w których dochodziło do konfliktów między mężem i żoną lub innymi jej członkami oraz w rodzinach, których członkowie pozostawali w konflikcie z prawem. Nadużywanie alkoholu przez jednego lub obojga małżonków przyczyniało się do rozpadu rodziny, prowadziło do demoralizacji dzieci oraz przemocy domowej.

Problemem było również naruszanie zakazu spożywania alkoholu w miejscach publicznych w związku z art. 43¹ ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Z informacji KMP wynika, że w roku 2019 popełniono pod wpływem alkoholu 860 przestępstw, w tym 11 popełnili nieletni, ujawniono 5710 wykroczeń, nałożono 1629 mandatów. W 553 przypadkach wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”. W roku 2020 oraz 2021 powyższe informacje kształtowały się następująco:

- 1) liczba przestępstw popełnionych pod wpływem alkoholu – w roku 2020 – 724, w tym 10 nieletnich, w roku 2021 – 720, w tym 3 nieletnich,
- 2) ujawnione wykroczenia – w roku 2020 – 8428, w roku 2021 – 7662,
- 3) nałożone mandaty – w roku 2020 r. – 2345, w roku 2021 – 2164,
- 4) procedura „Niebieskie Karty” – w roku 2020 – 499 kart, w roku 2021 – 510 kart.

W celu ograniczenia tego zjawiska funkcjonariusze KMP i Straży Miejskiej w Częstochowie (dalej: SM) stale patrolowali okolice placówek handlowych i lokali gastronomicznych.

Według stanu na dzień 31 grudnia każdego roku, w latach 2019-2021 strażnicy miejscy w ramach podejmowanych działań przeprowadzili kontrole:

- 1) w rejonach punktów sprzedaży napojów alkoholowych, dotyczące przestrzegania porządku publicznego, odpowiednio 6731, 7896, 9825,
- 2) miejsc przebywania osób bezdomnych, odpowiednio 3915, 3994 i 4846,
- 3) miejsc częstego przebywania dzieci i młodzieży pod kątem spożywania alkoholu lub narkotyków, odpowiednio 2974, 4008 i 2285.

Z posiadanych danych, którymi dysponuje KMP w Częstochowie wynika, iż zagrożenie problematyką narkomanii dotyczy wszystkich placówek oświatowych, są one jednakowo narażone na występowanie powyższego zjawiska. Najbardziej jednak narażona jest młodzież grupująca się w miejscach takich jak: puby, kluby, dyskoteki, kawiarenki internetowe, siłownie, okolice blokowisk: klatki schodowe, piwnice. Zażywanie narkotyków w coraz większym stopniu dotyczy osób z rodzin dobrze sytuowanych, a nie tylko rodzin

patologicznych bądź biednych. Ponadto często z pozyskiwaniem środków finansowych na zakup narkotyków nieletni dopuszczają się czynów karalnych.

Z analizy danych dotyczących realizowanych przez funkcjonariuszy KMP w Częstochowie interwencji dotyczących przestępstw narkotykowych w latach 2019-2021 wynika, że największa ich ilość podejmowana była w rejonie ścisłego centrum miasta tj. ciąg Alei Najświętszej Maryi Panny, Aleja Wolności, Stare Miasto, Park Lisiniec gdzie znajdują się główne ciągi komunikacyjne oraz miejsca masowej rozrywki: puby, dyskoteki.

Na terenie działania komisariatów, którym podlegają te rejony w latach 2019 i 2020 stwierdzono w roku 2019 – 55,14% oraz w roku 2020 – 58,93% wszystkich przestępstw narkotykowych, które zaistniały na terenie całego miasta Częstochowy. Wykrywalność przestępstw narkotykowych na terenie podległym KMP w Częstochowie w latach 2019-2021 utrzymywała się na poziomie powyżej 94%. Większość przestępstw związana była z posiadaniem środków odurzających lub substancji psychotropowych.

Ponadto KMP w Częstochowie prowadziła akcje profilaktyczne dotyczące przeciwdziałania narkomanii. W roku 2021 we współpracy z Wydziałem Zdrowia Urzędu Miasta Częstochowy została przeprowadzona kampania społeczno-profilaktyczna pn.: „Nie biorę! Chcę żyć”. Wzięli w niej udział uczniowie szkół średnich. W ramach kampanii zrealizowane zostały warsztaty teatralne z podsumowującym spektaklem z udziałem aktorów w Teatrze im. A. Mickiewicza, a także warsztaty profilaktyczne i prelekcje szkolne dotyczące uzależnień od narkotyków i dopalaczy. Ogółem przeprowadzono 29 spotkań dla 687 uczniów.

Przy współudziale Referatu ds. Zapobiegania Zjawiskom Kryminogennym wśród Dzieci i Młodzieży Straży Miejskiej w Częstochowie oraz działającego w siedzibie SM Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom „Skrawek Nieba” w latach 2019-2021 przeprowadzono odpowiednio 46 spotkań w ramach działań profilaktyczno-edukacyjnych w szkołach, przedszkolach i placówkach opieki pozaszkolnej, w których wzięło udział 3596 osób (rok 2019), 20 spotkań, w których wzięło udział 1168 osób (rok 2020) oraz 15 spotkań, w których wzięło udział 946 osób (rok 2021). Warto podkreślić, że częstotliwość prowadzonych prelekcji znacząco zmalała od momentu wybuchu pandemii w roku 2020.

Wśród tematów prowadzonych zajęć znalazły się zagadnienia, dot. m.in. odpowiedzialności prawnej nieletnich oraz przejawów demoralizacji, współczesnych zagrożeń związanych z uzależnieniami, ryzykownych i niebezpiecznych zachowań wśród dzieci i młodzieży.

Ponadto współpracując ze Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom „Skrawek Nieba” corocznie organizowano akcje „Bezpieczne wakacje” oraz „Bezpieczne Ferie”, prowadząc liczne zajęcia rekreacyjno sportowe, zabawy ruchowe zarówno na sali sportowej jak i na boisku, zajęcia ogólnorozwojowe, zajęcia komputerowe, zajęcia plastyczne a także zajęcia profilaktyczne.

W latach 2019-2021, wg stanu na dzień 31 grudnia każdego roku, SM podjęła czynności wobec:

- 1) osób będących pod wpływem alkoholu, zatrzymanych na gorącym uczynku lub bezpośrednio po dokonaniu przestępstwa (w tym liczba nieletnich) odpowiednio 36, 28 i 25 interwencji,
- 2) osób nieprzestrzegających zakazu spożywania alkoholu w miejscach publicznych odpowiednio 2114, 2064 i 1829 interwencji, co skutkowało nałożeniem odpowiednio 1043, 1021 i 994 mandatów karnych,
- 3) w latach 2019 – 2021 ujawniono odpowiednio 1, 0 i 5 punktów sprzedaży alkoholu nieletnim i osobom nietrzeźwym oraz 2 punkty sprzedaży alkoholu bez zezwolenia w roku 2019.

Ponadto SM w Częstochowie w latach 2019-2021:

- 1) na bieżąco monitorowała miejsca, w których przebywały osoby bezdomne i podejmowała działania interwencyjne w stosunku do osób bezdomnych przebywających m.in. na dworcach, klatkach schodowych i innych miejscach nienadających się do zamieszkania, w których przebywanie groziło utratą zdrowia, czy nawet życia,
- 2) podejmowała interwencje wobec osób bezdomnych dopuszczających się czynów zabronionych, przekazywała informacje o ww. osobach przebywających na dworcach i innych miejscach nienadających się do zamieszkania do wiadomości MOPS,
- 3) ściśle współpracowała z pracownikami socjalnymi MOPS oraz fundacjami np. „Adullam” „BARNABA” oraz streetworkerami,
- 4) przewoziła osoby bezdomne, szczególnie w okresie zimowym do noclegowni, przytulisk i OPOPA lub przekazywała Pogotowiu Ratunkowemu,
- 5) w okresie szczególnie niskich temperatur, we współpracy z pracownikami MOPS rozwoziła ciepłe posiłki osobom bezdomnym przebywającym w miejscach narażonych na niskie temperatury,
- 6) reagowała na wszelkie sygnały mieszkańców zgłaszających interwencje dotyczące osób bezdomnych,
- 7) informowała społeczność lokalną o występujących zagrożeniach dla osób narażonych na zamarznięcie poprzez zamieszczanie na stronie internetowej Straży Miejskiej apeli o konieczności reagowania na powyższe sytuacje przy stałej współpracy z lokalnymi mediami,
- 8) współpracowała z dzielnicowymi poszczególnych komisariatów Policji w Częstochowie, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej, Urzędem Miasta w Częstochowie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Pogotowiem Ratunkowym, Caritasem i innymi instytucjami w celu zminimalizowania ryzyka utraty zdrowia lub życia osób bezdomnych narażonych na niskie temperatury lub znajdujących się w innych sytuacjach zagrożenia.

Działania w tym obszarze podejmuje również Sąd Rejonowy w Częstochowie. Według stanu na koniec grudnia 2019 r. wydziały rodzinne i nieletnich wydały wobec 257 osób postanowienia o zobowiązaniu do poddania się leczeniu odwykowemu, w tym w przypadku 171 osób w placówkach

niestacjonarnych, a w przypadku 86 osób w placówkach stacjonarnych. Na koniec grudnia 2019 r. na umieszczenie w stacjonarnych placówkach leczenia uzależnień oczekiwało 107 osób. W roku 2020 ww. liczby kształtowały się odpowiednio – 240 osób, – 176 osób – 64 osób oraz 67 osób oczekiwało na umieszczenie w placówkach stacjonarnych, a w roku 2021 – 206 osób, – 132 osób – 74 osób oraz 79 osób oczekiwało na umieszczenie w placówkach stacjonarnych.

Przedstawiciele Zespołów Kuratorów Zawodowych prowadzili także edukację i rozmowy na temat szkodliwości picia alkoholu w określonych grupach wiekowych, mobilizowali do kontynuowania podjętego leczenia i utrzymywania abstynencji oraz współpracowali z placówkami pomocy społecznej, policją, prokuraturą i poradniami leczenia uzależnień w zakresie wspierania rodziny i przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

7. Działalność profilaktyczna

Jednym z istotnych założeń Programu jest profilaktyka pozytywna, polegająca na wzmocnieniu tego, co czyni młodych ludzi bardziej odpornymi na zagrożenia oraz na usuwaniu tych zagrożeń. W podejmowanych działaniach akcentuje się potrzebę wzmocnienia indywidualnych możliwości, zainteresowań oraz uzdolnień dzieci i młodzieży, relacji z rodzicami i innymi osobami, rówieśnikami (Krzysztof Ostaszewski – Pozytywna profilaktyka).

W roku 2020 i 2021 ze względu na panujące obostrzenia sanitarne związane z epidemią wirusa COVID-19, wiele działań realizowano m.in. w formie zdalnej, online, spotkań z zachowaniem reżimu sanitarnego. W ramach prowadzonej działalności Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy we współpracy z Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Wydziałem Zdrowia, jednostkami organizacyjnymi miasta, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w tym obszarze, organizował lub współorganizował przedsięwzięcia profilaktyczne, kierowane zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców miasta.

W latach 2019-2021 były to działania wpisujące się w realizację Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, realizowane przez Zespół Profilaktyki Uzależnień i Przeciwdziałania Przemocy MKRPA oraz Referat Przeciwdziałania Uzależnieniom Wydziału Polityki Społecznej, w tym m.in.:

- 1) badanie pod nazwą „Europejski program badań ankietowych w szkołach na temat używania alkoholu i narkotyków (ESPAD) – Badanie w Częstochowie – 2019”; badanie przeprowadziła Pracownia Badań i Inicjatyw Społecznych Spółka z Ograniczoną Odpowiedzialnością z Warszawy,
- 2) program profilaktyczny „Bank Dobrych Praktyk” rekomendowany przez PARPA dla wychowawców i pedagogów częstochowskich szkół podstawowych, którego celem głównym

- było wzmocnienie w środowisku szkolnym czynników ochraniających uczennice i uczniów przejawiających zachowania agresywne, realizowany w roku 2019,
- 3) rekomendowany przez PARPA program profilaktyczno-wychowawczy „EPSILON” dla 82 oddziałów szóstych klas częstochowskich szkół podstawowych (rok 2019), kontynuowany w roku 2020-dla 97 oddziałów klas pierwszych częstochowskich szkół ponadpodstawowych,
  - 4) szkolenia warsztatowe dot. m. in. diagnozy i interwencji w kryzysie suicydalnym oraz doskonalenia kompetencji nauczycieli, wychowawców i pedagogów w celu zapobiegania samookaleczeniom i zamachom samobójczym dzieci i młodzieży; szkolenie warsztatowe przeprowadzono w roku 2019 i 2021,
  - 5) działalność Małych Akademii Życia funkcjonujących w 4 częstochowskich przedszkolach; w ramach projektu działania oparte były na aktywnym uczestnictwie dzieci w zajęciach edukacyjnych, rekreacyjno-sportowych, artystycznych dostosowanych do indywidualnych potrzeb dzieci, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów w grupach rówieśniczych oraz integrujących środowiska dziecięce (rok 2019),
  - 6) działalność Młodzieżowych Akademii Życia funkcjonujących w 26 częstochowskich szkołach podstawowych, realizujących projekt profilaktyczno-wychowawczy, polegający na prowadzeniu zajęć rozwijających zainteresowania i pasje dzieci i młodzieży, promujących aktywne, społecznie akceptowane formy spędzania wolnego czasu, wskazywaniu alternatywy dla zażywania środków psychoaktywnych oraz wzmocnieniu wiary we własne możliwości i kształtowaniu umiejętności kreowania własnej przyszłości, w oparciu o pozytywne wzorce (rok 2019),
  - 7) konferencja pn. „Co młody człowiek powinien wiedzieć o FASD”, dla młodzieży szkół ponadpodstawowych przeprowadzono wykład w zakresie ukazania spektrum negatywnych skutków rozwojowych występujących u potomstwa matek pijących alkohol w okresie ciąży oraz wykład dotyczący wzmacniania realnego poczucia własnej wartości (rok 2019),
  - 8) pomoc dzieciom i młodzieży z grup ryzyka, uczęszczających do placówek wsparcia dziennego, prowadzących m.in.: zajęcia, których działalność ukierunkowana była na rozwój wychowanków, a w szczególności na prowadzenie pozytywnej profilaktyki uzależnień, dożywanie wychowanków oraz współpracę z rodzicami/opiekunami wychowanków; w latach 2019-2021 dofinansowano odpowiednio: 18, 13 i 11 placówek wsparcia dziennego, do których rocznie uczęszczało odpowiednio ok. 540, 480, 350 dzieci,
  - 9) praca środowiskowa na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i uzależnieniami, np. „streetworking”, działalność podwórkowa,
  - 10) profilaktyka w ramach zajęć sportowo-rekreacyjnych, mających na celu kreowanie zdrowego, aktywnego i bezpiecznego stylu życia, wytworzenie motywacji do samorozwoju poprzez sport,

- atrakcyjne formy przekazu wiedzy podczas zajęć pozalekcyjnych oraz wyeliminowanie negatywnych postaw wobec rówieśników,
- 11) tworzenie alternatywnych przestrzeni wypełnienia wolnego czasu, motywując pozytywnie do powstrzymywania się od spożywania alkoholu i innych środków psychoaktywnych,
  - 12) konkurs na Małe Formy Teatralne „Młodość bez uzależnień, przemocy i agresji” dla młodzieży ze szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz podopiecznych z placówek wsparcia dziennego w roku 2019,
  - 13) konkurs na Małe Formy Teatralne „MŁODOŚĆ BEZ UZALEŻNIEŃ – ŻYJ PEŁNIĄ ŻYCIA” dla dzieci i młodzieży w kategorii ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w roku 2020,
  - 14) rok 2019 i 2020 – spektakl profilaktyczny pt. „My, Dzieci z dworca ZOO”, wystawiany każdego roku w Miejskim Domu Kultury dla ok. 400 uczniów częstochowskich szkół ponadpodstawowych,
  - 15) szkolenia dla sprzedawców napojów alkoholowych przeprowadzone w formie terenowej: w roku 2019 w 33 sklepach, zlokalizowanych na stacjach paliw, w roku 2020 – szkoleniem objęto 150 częstochowskich sklepów, w roku 2021 – w 100 sklepach na terenie Częstochowy, połączone z badaniem dostępności napojów alkoholowych dla osób nieletnich (tajemniczy klient), obejmujące zagadnienia dot.:
    - a) prawnych aspektów związanych ze sprzedażą napojów alkoholowych,
    - b) konsekwencji sprzedaży napojów alkoholowych osobom poniżej 18. roku życia,
    - c) ustawowych zasad prowadzenia reklamy i promocji napojów alkoholowych,
    - d) ustawowych przesłanek do cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych,
    - e) praw i obowiązków sprzedawcy napojów alkoholowych wobec klienta,
  - 16) projekt „Powstrzymaj pijanego kierowcę”, w ramach którego przeprowadzono w latach 2019-2021 akcje „Podróżuj bezpiecznie” i „Bezpieczna droga do szkoły” oraz kampanię „Bezpieczne drogi w Częstochowie”, w ramach której odbyły się, m. in.:
    - a) rozmowy funkcjonariuszy policji z mieszkańcami Częstochowy nt. bezpieczeństwa na drodze, ze szczególnym uwzględnieniem przejść dla pieszych w okolicach szkół,
    - b) patrole prewencyjne policji i straży miejskiej – akcja informacyjna dot. prawidłowego i bezpiecznego korzystania ze ścieżek rowerowych,
    - c) akcje informacyjne nt. bezpiecznego poruszania się niechronionego uczestnika ruchu drogowego, mającą na celu zmniejszenie liczby wypadków z udziałem rowerzystów,
    - d) kontrole stanu trzeźwości kierujących pojazdami, prowadzone przez policjantów z Wydziału Ruchu Drogowego KMP w Częstochowie, połączone z przekazywaniem podstawowych

informacji nt. szkodliwości alkoholu i innych środków psychoaktywnych dla użytkowników dróg,

- e) spotkania tematyczne z wykorzystaniem alkogogli i narkogogli, prowadzone w szkołach przez pracowników Centrum Edukacyjno-Interwencyjnego Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi oraz prelekcje w szkołach i przedszkolach prowadzone przez policjantów,
  - f) porady dot. możliwości skorzystania z pomocy w przypadku problemów z uzależnieniem i przemocą,
  - g) sonda uliczna „Zatrzymaj pijanego kierowcę” na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców,
- 18) wypoczynek letni dla dzieci i młodzieży z programem profilaktycznym, w tym:
- a) rok 2019 – kolonie dla 170 dzieci z rodzin z problemem uzależnień, w ramach zadania zleconego dofinansowano ich organizację przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Częstochowie (85 uczestników), Rzymskokatolicką Parafię pod wezwaniem Św. Maksymiliana M. Kolbe (40 uczestników) oraz Komendę Hufca Związku Harcerstwa Polskiego (45 uczestników),
  - b) rok 2020 – kolonie dla 30 dzieci z rodzin z problemem uzależnień w ramach zadania zleconego dofinansowano Komendę Hufca Związku Harcerstwa Polskiego,
  - c) półkolonie dla 150 dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, organizowane przez Szkoły Podstawowe Nr 21, Nr 22, nr 36, Nr 38, Nr 49,
  - d) cykl imprez krajoznawczych i turystyki aktywnej po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej dla 340 osób, organizowanych przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze,
  - e) rok 2021 – kolonie dla 180 dzieci z rodzin z problemem uzależnień; w ramach zadania zleconego dofinansowano ich organizację przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy w Częstochowie (90 uczestników) oraz TOUR & TRAVEL POLAND s.c. z Zakopanego (90 uczestników),
- 19) Częstochowskie Dni Profilaktyki:
- a) rok 2019 – przedsięwzięcie wychowawczo-profilaktyczne „Na krawędzi” – Szkoła Podstawowa nr 7 – ok. 100 osób; zajęcia promujące kreatywne spędzanie czasu wolnego oraz zdrowy tryb życia – Szkoła Podstawowa nr 38 – ok. 100 osób; przedstawienie teatralne pt. „Czyż nie dobija się koni?” dla częstochowskich szkół ponadpodstawowych wystawiony w Teatrze im. Adama Mickiewicza, ok. 370 uczniów,
  - b) rok 2020 – Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej, Stowarzyszenie „ROTUNDUS” oraz Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „AMICUS”

przeprowadziły 2 Miejskie Gry Profilaktyczne oraz turniej sportowy pod hasłem „Ćwiczę! Nie zażywam!”, których celem było modelowanie i wspieranie pozytywnego wzorca socjalizacji dzieci i młodzieży przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, tj. warunkowanie/wzmocnienie pozytywne wzajemnej współpracy, okazywania szacunku, akceptacji, budowanie przynależności do grupy i nauka spędzania czasu w sposób wolny od przemocy oraz czynników ryzyka związanych z uzależnieniem,

- c) rok 2021 – udział Szkoły Podstawowej nr 7, 8 i 38, Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi (OPOPA) oraz Dzielnicowych Ośrodków Społeczności Lokalnej (DOSL), podejmujących następujące działania:
- przeprowadzono warsztaty profilaktyczne, pokazy, prezentacje, prelekcje,
  - przygotowano plakaty, hasła i banery o tematyce związanej z zapobieganiem uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży,
  - przeprowadzono gry dydaktyczne, zajęcia sportowe połączone z zajęciami psychoedukacyjnymi,
  - przeprowadzono zajęcia edukacyjne na temat uzależnień, warsztaty aktywizujące dzieci i młodzież z użyciem alkogogli oraz narkogogli oraz zajęcia nt. rozpoznawania swoich uczuć i emocji – w Centrum Edukacyjno-Interwencyjnym przy OPOPA,
- 20) rok 2020 – zlecono firmie DANAE Spółką z o. o z Gdańska przeprowadzenie badania ankietowego pod nazwą „Wzory konsumpcji alkoholu w Częstochowie”,
- 21) rok 2020 i 2021 – projekt profilaktyczny pn. „Dobra profilaktyka jest sztuką”; realizowany w ramach programu „Oblicza uzależnień” dla młodzieży częstochowskich szkół w Teatrze im. Adama Mickiewicza, wystawione były w każdym roku po 4 spektakle, połączone z wykładami/rozmowami profilaktycznymi,
- 22) zadania publiczne z zakresu przeciwdziałania patologiom społecznym, zleczone w ramach konkursów ofert do realizacji przez organizacje pozarządowe i inne podmioty, w tym m.in.:
- a) wspieranie programów z zakresu przeciwdziałania patologiom społecznym, realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty,
  - b) przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wspieranie działań z zakresu integracji społecznej,
  - c) wspieranie pracy środowiskowej na rzecz dzieci i młodzieży z rodzi zagrożonych wykluczeniem społecznym,
  - d) promowanie wśród dzieci i młodzieży aktywnych form spędzania czasu wolnego oraz zdrowego stylu życia poprzez realizację projektów i programów profilaktycznych,
  - e) organizacja pozalekcyjnych zajęć sportowych jako elementu oddziaływań profilaktycznych,

- f) wspieranie działalności klubów wzajemnej pomocy i punktów konsultacyjnych dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin,
  - g) wspieranie działań wolontariatu w obszarze pomocy osobom i rodzinom dotkniętym patologiami społecznymi,
  - h) podejmowanie inicjatyw na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców oraz zapewnienia bezpieczeństwa w miejscach publicznych,
- 23) działania podjęte przez Wydział Polityki Społecznej oraz Pełnomocniczkę Prezydenta Miasta Częstochowy ds. Równych Szans w zakresie przeciwdziałania przemocy w latach 2019-2021:
- a) koordynacja akcji „One Billion Rising / Nazywam się Miliard” przeciwko przemocy wobec kobiet (rok 2019 i 2021),
  - b) przeprowadzenie konkursu ofert dla organizacji pozarządowych na realizację programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie; w wyniku konkursu ofert realizację zadania powierzono Częstochowskiemu Stowarzyszeniu ETOH (rok 2019 i 2020),
  - c) koordynacja kampanii „16 Dni Przeciwko Przemocy ze względu na Płeć” (lata 2019-2021),
  - d) realizacja projektu „Częstochowa wolna od przemocy” przez Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych we współpracy z Pełnomocniczką Prezydenta Miasta Częstochowy ds. Równych Szans, Wydziałem Edukacji Urzędu Miasta Częstochowy oraz Wydziałem Prewencji KMP i Samorządowym Ośrodkiem Doskonalenia; wśród podjętych działań profilaktycznych znalazły się prowadzone przez specjalistów Zespołu Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych spotkania warsztatowe w przedszkolach dot. edukacji emocjonalnej, umiejętności radzenia sobie ze złością, spotkania online dla nauczycieli i rodziców na platformie MS Teams, poruszające tematykę dotyczącą doskonalenia umiejętności wychowawczych, warsztaty dla uczniów klas III szkół podstawowych z zakresu doskonalenia umiejętności komunikowania się, Treningu Umiejętności Społecznych, zorganizowano punkty konsultacyjne dla rodziców i nauczycieli na terenie szkół,
- 24) działalność profilaktyczna prowadzona przez:
- a) Punkty konsultacyjne oraz konsultacyjno-wspierające dla ofiar przemocy w rodzinie oraz osób z problemami uzależnień, w tym m.in.:
    - liczba przyjętych osób z problemem alkoholowym w roku 2019 wyniosła 282, w roku 2020 – 323 i w roku 2021 – 379,
    - liczba porad udzielonych osobom z problemem alkoholowym w latach 2019-2021 kształtowała się odpowiednio 379, 394 i 1215; wysoka liczba porad udzielonych w

2021 r. wynika z poszerzenia oferty punktów konsultacyjnych o możliwość wsparcia osób dotkniętych uzależnieniami, a także osób dotkniętych przemocą,

- liczba osób – dorosłych członków rodzin z problemem alkoholowym (w tym uzależnionym i DDA) w roku 2019 wyniosła 152, w roku 2020 – 143 i w roku 2021– 168,
- liczba porad udzielana dorosłym członkom rodzin z problemem alkoholowym (w tym uzależnionym i DDA) w latach 2019-2021 kształtowała się odpowiednio 156, 143 i 171,
- prowadzenie grupy wsparcia dla osób współuzależnionych,
- rozprowadzanie materiałów edukacyjno-informacyjnych, ulotek z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz zapobiegania uzależnieniom,
- współpraca z klubami abstynenta, instytucjami pomocowymi na terenie Miasta Częstochowy,

b) Centrum Edukacyjno-Interwencyjne funkcjonujące w ramach Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie, w tym m.in.:

- rozmowy motywujące do podjęcia leczenia odwykowego z osobami przebywającymi w OPOPA w roku 2019 – 412 osób, w roku 2020 – 1505 osób a w roku 2021 – 1153 osoby,
- rozmowy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie, podczas których motywowano je do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym,
- konsultacje psychologiczne, pedagogiczne i prawne dla osób borykających się z problemami uzależnień, przemocy, zarówno osobiste, jak i w ramach funkcjonowania telefonu pomocowo-interwencyjnego dla osób uzależnionych współuzależnionych; w roku 2019 przeprowadzono 221 rozmów, w tym: 96 konsultacji osobistych oraz 125 w ramach telefonu pomocowo-informacyjnego, w latach 2020 i 2021 było to odpowiednio – 128, 28 i 100 oraz 118, 25 i 93,
- zajęcia edukacyjno-profilaktyczne w roku 2019 dla 2108 uczniów z 21 placówek, w roku 2020 – 177 uczniów z 5 placówek, w 2021 r. odpowiednio 564 i 6 (mniejsza liczba uczniów korzystających z oferty OPOPA spowodowana była epidemią koronawirusa i zamknięciem placówek oświatowych w latach 2020-2021),
- zajęcia edukacyjne dla wychowanków szkół specjalnych nt. zagrożeń związanych z alkoholem i narkotykami w latach 2019-2021 kształtowały się odpowiednio: 100, 56 oraz 47,

- realizacja autorskiego programu, pt. „Wpływ alkoholu na popełnienie czynu zabronionego” wśród osób skazanych, odbywających prace społecznie użyteczne w OPOPA – w roku 2019 – 13 osób, w roku 2020 i w roku 2021 – po 3 osoby,
- c) Częstochowski Telefon Zaufania przy Częstochowskim Towarzystwie Profilaktyki Społecznej (dalej: CzTZ), którego konsultanci udzielili bezpłatnie i anonimowo wsparcia rozmówcom, znajdującym się w trudnej sytuacji, kierując ich do instytucji, organizacji, specjalistów, mogących podjąć stosowną interwencję; problematyka CzTZ obejmowała 8 obszarów: egzystencjalne, rodzinne, uzależnienia, informacyjne i poznawcze, społeczne, erotyczne i seksualne, zdrowotne oraz przemoc w szkole; specyfiką tej formy pomocy był brak bezpośredniego kontaktu, co zapewniało anonimowość osób zgłaszających się po pomoc i sprzyjało większej otwartości; CzTZ działa codziennie, 7 dni w tygodniu, od godziny 16:00 do 6:00; w ramach działalności CzTZ w roku 2019 przeprowadzono 3382 rozmowy, w tym 1834 z kobietami i 1548 z mężczyznami i analogicznie w latach 2020-2021 – 3703 (K – 2176, M – 1527) oraz 3871 (K – 2181, M – 1690).

W latach 2019-2021 Wydział Zdrowia, przy współpracy Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii w mieście Częstochowa, realizował nw. zadania z zakresu zapobiegania narkomanii, wpisujące się w Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii:

- 1) zadania publiczne z zakresu przeciwdziałania narkomanii, zlecone w ramach konkursów ofert do realizacji przez organizacje pozarządowe i inne podmioty, w tym w roku 2019 i 2020 pn. „Wsparcie działań z zakresu profilaktyki uzależnień od narkotyków i środków psychoaktywnych” i w roku 2021 pn. „Wsparcie działań z zakresu profilaktyki używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i NSP”, obejmujące:
  - a) działania informacyjno-edukacyjne, spotkania i warsztaty profilaktyczne w ramach profilaktyki uniwersalnej,
  - b) warsztaty i spotkania dla osób zagrożonych uzależnieniem, uzależnionych, eksperymentujących z narkotykami oraz współuzależnionych,
  - c) wsparcie terapii indywidualnej i grupowej dla osób uzależnionych, eksperymentujących z narkotykami oraz współuzależnionych,
  - d) dofinansowanie zakupu i wykonywania testów na obecność metabolitów narkotyków i dopalaczy w organizmie oraz poradnictwa okołotestowego.
- 2) koordynacja kampanii Białych Serc - Europejskiego Solidarnego Protestu Przeciwko Narkotynom i Przemocy mającego na celu propagowanie życia bez narkotyków; w roku 2019 była to XV edycja kampanii pod hasłem przewodnim „Zanim to się stanie”, w roku 2020 – XVI edycja pod

- hasłem „Wszystko w Twoich rękach”, a w 2021 roku – XVII pod hasłem „Od piwa nie tylko głowa się kiwa”,
- 3) obchody Międzynarodowego Dnia Przeciwdziałania Narkomanii,
  - 4) rok 2019 – wsparcie V edycji Biegu im. Marka Kotańskiego organizowanego przez Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej,
  - 5) rok 2019 i 2020 – spektakl profilaktyczny pt. „My, Dzieci z dworca ZOO”, wystawiany w Miejskim Domu Kultury w 2019 r. dla ok. 400 uczniów częstochowskich szkół podstawowych oraz w 2020 r. ok. 400 uczniów częstochowskich szkół ponadpodstawowych,
  - 6) rok 2021 – współudział w kampanii społeczno-profilaktycznej pn. „Nie biorę. Chcę żyć.” realizowanej przez KMP.

8. Działalność szkół i placówek oświatowych

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii, a także ustawą Prawo oświatowe, szkoły i placówki oświatowe prowadziły działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną związaną z przeciwdziałaniem uzależnieniom. Dyrektorzy placówek oświatowych corocznie sporządzali diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych, na podstawie której opracowywane i realizowane były programy wychowawczo-profilaktyczne.

Z danych przekazanych przez dyrektorów szkół i placówek oświatowych wynika, że spośród substancji psychoaktywnych uczniowie najczęściej sięgali po napoje energetyczne. Drugą najczęściej zażywaną substancją odurzającą było palenie e-papierosów, coraz powszechniejsze wśród uczniów, a także palenie papierosów tradycyjnych. Uczniowie deklarowali również spożywanie alkoholu, najczęściej piwa i wódki. Część uczniów zażywała również leki przeciwbólowe bez zalecenia lekarskiego, zdarzały się przypadki eksperymentowania z narkotykami, głównie z marihuaną. W coraz większym stopniu rozwijało się również uzależnienie od Internetu, portali społecznościowych, gier komputerowych.

Na podstawie przeprowadzonych w szkołach diagnoz w latach 2019-2021 do najczęściej występujących czynników ryzyka zaliczone zostały: zaburzenia więzi rodzinnych (zaniedbania, przemoc, coraz słabszy kontakt dzieci z rodzicami), negatywne wzory zachowań występujące w rodzinie (alkoholizm), negatywne wzorce występujące w grupie rówieśniczej (niewłaściwe postawy i zachowania, używanie wulgaryzmów, agresja), izolacja i zaburzone relacje z rówieśnikami wynikające z sytuacji pandemicznej, brak poczucia własnej wartości u młodzieży.

Wśród czynników chroniących wskazane zostały: wspieranie rodziców i prawidłowe funkcjonowanie rodziny, pozytywne kontakty rówieśnicze związane np. z przynależnością do grup sportowych, związanych z

kultywowaniem zainteresowań i pasji, poczucie własnej wartości, szacunek dla norm i autorytetów, asertywność.

W częstochowskich szkołach prowadzone były szeroko ujęte działania profilaktyczne pozwalające stworzyć przede wszystkim odpowiedni wzór zachowań społecznych przyczyniających się do obniżenia prawdopodobieństwa pojawienia się niepożądanych zjawisk i zachowań uczniów. Programy wychowawczo-profilaktyczne uwzględniały działania, których celem było rozwijanie u młodzieży umiejętności społecznych, poznawczych i emocjonalnych, budowanie samooceny i poczucia własnej wartości. Spośród rekomendowanych programów profilaktyki uniwersalnej realizowano program „Ars, czyli jak dbać o miłość” oraz program „Epsilon”.

Szkoły organizowały wyjścia na koncerty, prelekcje, spotkania poświęcone profilaktyce uzależnień od narkotyków i środków psychotropowych. Ponadto, część szkół aktywnie uczestniczyła w kolejnych edycjach ogólnopolskiej Kampanii Białych Serc – Europejskim Solidarnym Protestem Przeciwko Narkotykom i Przemocy, mającej na celu propagowanie życia bez narkotyków, której koordynatorem na terenie miasta Częstochowy był Wydział Zdrowia. Z uwagi na sytuację epidemiologiczną w roku 2020 i 2021 działania te zrealizowane zostały w formie zdalnej, online, z zachowaniem zasad reżimu sanitarnego.

Uczniowie, u których w szkołach rozpoznano wczesne używanie środków i substancji psychoaktywnych, kierowani byli do specjalistycznych placówek. W tym celu nawiązywano współpracę z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi, ze Stowarzyszeniem „Monar” oraz Częstochowskim Towarzystwem Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U”. Ponadto szkoły nawiązywały współpracę z KMP, SM oraz Powiatową Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną w Częstochowie.

Dodatkowo, szkoły prowadziły pedagogizację rodziców i opiekunów poprzez działania edukacyjne i informacyjne, podczas zebrań a także warsztaty podnoszące umiejętności wychowawcze przeprowadzane przez pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych.

9. Wyniki badań społecznych

Badania społeczne na temat problemów uzależnień i przemocy w rodzinie w mieście zostały przeprowadzane w latach: 2007, 2011, 2013-2017, 2019 i 2020. Były to:

- 1) badania pn. „Picie alkoholu i używanie narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Miasta Częstochowy”, przeprowadzone w 2007 r. przez PBS DGA sp. z o. o. w Sopocie,
- 2) badania pn. „Używanie środków psychoaktywnych oraz zagrożenie innymi uzależnieniami i przemocą wśród młodzieży szkolnej na terenie miasta Częstochowy”, przeprowadzone w 2011 r. przez Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie,
- 3) badania z zakresu spraw społecznych przeprowadzone w 2013 r. na terenie Miasta Częstochowy przez Samorządowy Ośrodek Doskonalenia w Częstochowie,

- 4) badania ankietowe pn. „Młodzi i substancje psychoaktywne”, przeprowadzone w 2014 r. wśród uczniów częstochowskich szkół podstawowych i gimnazjalnych w ramach kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł”,
- 5) badania ankietowe na temat używania środków psychoaktywnych i innych substancji uzależniających przez uczniów częstochowskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, przeprowadzone w 2015 r. przez Małopolskie Centrum Profilaktyki w Krakowie,
- 6) badania ankietowe na temat używania środków psychoaktywnych i innych substancji uzależniających przez uczniów częstochowskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, przeprowadzone w 2016 r. przez Centrum Profilaktyki i Reedukacji „Atelier” Sp. z o.o. w Krakowie,
- 7) badania ankietowe na temat używania środków psychoaktywnych i innych substancji uzależniających przez uczniów częstochowskich szkół podstawowych i ponadpodstawowych przeprowadzone w 2017 r. przez Centrum Profilaktyki i Reedukacji „Atelier” Sp. z o.o. w Krakowie,
- 8) raport ze szkolenia dla sprzedawców napojów alkoholowych w formie terenowej przeprowadzonego w październiku 2019 r. przez Centrum Rozwoju Edukacji i Kompetencji INVESIS Polska w Myślenicach,
- 9) audytoryjne badania ankietowe, w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD), przeprowadzone w październiku i listopadzie 2019 r. w zakresie pomiaru natężenia zjawiska używania przez młodzież częstochowskich szkół ponadpodstawowych substancji psychoaktywnych, a także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie i ulokowanie po stronie ich popytu i podaży,
- 10) badanie ankietowe pn. „Wzory konsumpcji alkoholu w Częstochowie” przeprowadzone przez DANAE Spółkę z o. o w Gdańsku.

Badania, o których mowa w pkt 2-8, pkt 9 oraz 10 omówione zostały odpowiednio w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych miasta Częstochowy na rok 2020, 2021 oraz 2022.

W Programie na lata 2022-2025, zostaną zaprezentowane przeanalizowane ponownie pod kątem nowych wymagań, narzuconych ustawą z 17 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw, wyniki:

- 1) badań ankietowych pn. „Wzory konsumpcji alkoholu w Częstochowie”,
- 2) audytoryjnych badań ankietowych, w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD).

Na przełomie października i listopada 2020 r. przeprowadzono badanie ankietowe pn. „**Wzory konsumpcji alkoholu w Częstochowie**”, którego celem było oszacowanie poziomu i wzorów picia alkoholu, identyfikacja problemów związanych z alkoholem, z uwzględnieniem elementów stylu życia. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski z badania.

Styl życia, wartości

Z przeprowadzonych badań wynika, że preferencje względem stylu życia skupiają się bardziej na korzystaniu z kultury, np. kino, teatr (56%), spotkaniach towarzyskich z przyjaciółmi (55%) i rozwoju własnych pasji oraz czytaniu (po 43%), niż na angażowaniu się w działania na rzecz społeczności (27%). Natomiast najważniejsze wartości dla badanych, to:

- zachowanie dobrego zdrowia – 92%,
- poczucie stabilizacji – 88%,
- szczęście rodzinne – 86%.

Według odpowiadających mniej istotną wartością w życiu, choć nadal stosunkowo ważną, jest życie pełne przygód i wrażeń oraz wykształcenie (po 59%).

Częstotliwość, ilość spożywania napojów alkoholowych ze względu na rodzaj

Respondenci ocenili również częstotliwość spożywania alkoholu w ciągu ostatnich 12 miesięcy, bez względu na rodzaj trunku, co oznacza traktowanie na równi piwa, wina oraz napojów spirytusowych. 9% badanych wykazało, że w ostatnich 12 miesiącach spożywali alkohol codziennie lub prawie codziennie, natomiast 44% co najmniej raz na tydzień, a 21% wskazało na spożycie co najmniej raz na miesiąc. Po 13% badanych odpowiedziało, że spożywa alkohol rzadziej niż raz na miesiąc oraz nigdy nie spożywa alkoholu.

W zakresie częstotliwości spożywania napojów alkoholowych ze względu na rodzaj: piwo, wino, napój spirytusowy stwierdza się, że piwo było jedynym rodzajem alkoholu, po który respondenci sięgali codziennie lub prawie codziennie. Było też najczęściej spożywanym napojem alkoholowym, co najmniej raz w tygodniu, -tak odpowiedziało 20% respondentów.

W przypadku wina, 54% respondentów wykazało, że nie sięgało po ten alkohol w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Jest to najwyższy odsetek wskazań spośród trzech ww. rodzajów alkoholi. 64% respondentów zadeklarowało, że spożywało napoje spirytusowe w ciągu ostatnich 12 miesięcy, z których 14%, co najmniej raz na tydzień, a 20% co najmniej raz na miesiąc. 36% badanych odpowiedziało, że nie piło napojów spirytusowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy, wśród nich 6% nigdy w życiu nie piło alkoholu lub wypili tylko kilka łyków.

W częstotliwości picia napojów alkoholowych uwzględniono także pojemność opakowań. Odpowiedzi respondentów wskazują, że najczęstszym wyborem badanych w spożywaniu piwa była

pojemność 0,5 litra (90% wskazań). Zwykle podczas jednego dnia w okresie ostatnich 12 miesięcy spożywano jedno (53% respondentów) lub dwa takie piwa (35%). Najczęściej spożywano piwo w opakowaniu o pojemności 0,33 l (7% badanych) oraz 0,25 l (3%).

Z badań wynika, że najczęstszym wyborem badanych pijących wino była pojemność — 0,1 litra, tj. 46% respondentów, spożywana w ilości 2 takich porcji — 57%. Po wino o pojemności 0,15 litra (33% odpowiedzi), sięgano najczęściej w liczbie 2 kieliszków (47%) oraz 1 (24%).

Wśród osób, które zadeklarowały spożycie napoju spirytusowego, najczęściej wybierana była pojemność 0,03 litra (44% badanych) — w liczbie 2 kieliszków (27%) i 4 kieliszków (21%) oraz pojemność 0,05 litra (24%), najczęściej w liczbie 1 kieliszka (36%) lub dwóch kieliszków (28%). 13% badanych spożywało napój spirytusowy o pojemności 0,50 l — w liczbie 1 kieliszka (90%) lub 2-3 kieliszków (10%).

Standardowe porcje alkoholu

Standardowa porcja alkoholu, to 10 g (lub 12,5 ml) czystego alkoholu etylowego.

Dawka ta, w przeliczeniu na najczęściej spożywane rodzaje napojów alkoholowych, wynosi:

- 250 ml piwa 5%,
- 100 ml wina 12%,
- 30 ml wódki 40%.

1 butelka/puszka piwa 500 ml o mocy 5% = ok. 2 porcje standardowe,

1 butelka wina 750 ml o mocy 12% = ok. 7,5 porcji standardowych,

1 butelka wódki 500 ml o mocy 40% = ok. 17 porcji standardowych.

Z przeprowadzonych badań wynika, że największa ilość wypitego alkoholu przy jednej okazji w ciągu ostatnich 12 miesięcy deklarowana przez respondentów, to średnio 165 ml napojów alkoholowych, 112 ml wina oraz 602 ml piwa. W przeliczeniu na standardowe porcje są to odpowiednio: 5,5 porcji napojów spirytusowych, 1,1 porcji wina oraz 2,4 porcje piwa.

Wspomnieć należy, że średnie największej ilości wypitego alkoholu przy jednej okazji, różnią się w zależności od płci. Mężczyźni wypijają średnio więcej napojów spirytusowych – 251 ml i piwa – 1044 ml, kobiety z kolei wypijają więcej wina – 172 ml, a napojów spirytusowych – 91 ml.

Umowny próg ryzykownego picia wynosi dla kobiet –4 standardowe porcje alkoholu wypitego przy jednej okazji, a w przypadku mężczyzn – 6 porcji. Spożywanie przy jednej okazji standardowych porcji alkoholu przynajmniej raz na miesiąc deklarowało 40% respondentów, 32% osób zadeklarowało, że zdarza im się wypicie jednorazowo co najmniej 4 porcje alkoholu kilka razy w roku, a 13% badanych nigdy nie spożyło takiej ilości alkoholu. 1% badanych przyznaje się do picia 4 standardowych porcji codziennie, a 12% robi to przynajmniej raz na tydzień.

Spożycie ilości alkoholu, stanowiącej umowny próg ryzykownego picia, zajmuje badanym najczęściej 3-4 godziny (37%). W ciągu 5-6 godzin taką ilość alkoholu spożywa 26% osób badanych, a w ciągu 1-2 godzin 19%. Zdecydowana większość respondentów, tj. 90% nie miała poczucia winy lub wyrzutów sumienia po wypiciu alkoholu. Pozostałe 10%, miało-i odczuwało je najczęściej 1-2 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy – 75%, a co najmniej 3 razy – 25%.

Częstotliwość symptomów, które mogą świadczyć o przekroczeniu progu nietrzeźwości

Respondenci zostali zapytani o symptomy, które mogą świadczyć o przekroczeniu progu nietrzeźwości, prowadzącym do nietrzymania się pewnie na nogach lub niewyraźnego mówienia. 70% badanych odpowiedziało, że nigdy nie dopuściło do takiej sytuacji. Z badania wynika, że zdecydowanie częściej taką odpowiedź deklarowały kobiety niż mężczyźni (88% do 49%). W ciągu ostatnich 12 miesięcy próg nietrzeźwości, co najmniej raz na tydzień przekroczyło 0,5% badanych, a co najmniej raz na miesiąc 3%, natomiast 27% próg ten przekroczyło rzadziej.

Badani deklarowali liczbę standardowych porcji napojów alkoholowych, po której czują, że nie trzymają się pewnie na nogach i mówią niewyraźnie. Ilość spożytego napoju alkoholowego zamyka się w przedziale od 2 do 30 porcji. Najpopularniejsza odpowiedź, to 10 porcji (23% wskazań), następnie 8 porcji (13%). Skrajne odpowiedzi dotyczyły spożycia 2-3 porcji (6%) oraz 26-30 porcji (12%).

Okoliczności picia napojów alkoholowych

Respondenci wskazywali picie podczas posiłku jako najczęstszą okoliczność spożywania alkoholu w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Oznacza to, że picie uważa się za element posiłku. Picie do posiłku deklarowało codziennie 2% badanych, 1-3 dni w tygodniu – 10%, co najmniej raz na miesiąc (1-3 dni miesiącu) – 31%, a rzadziej, bo od 1 do 11 dni w miesiącu – 27%.

22% pytanym zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie konsumowało alkoholu do posiłku. Napoje alkoholowe najchętniej spożywane są u siebie w domu – 1-4 dni w tygodniu (43% respondentów) bądź u kogoś w domu, od 1 do 11 dni w miesiącu – 52%. W obu sytuacjach, tj. u siebie w domu bądź u kogoś w domu, po 11% respondentów nie konsumowało alkoholu w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Miejsca stosunkowo chętnie wybierane na spożywanie alkoholu, przez respondentów, to puby, bary, kluby i restauracje. 39% respondentów wskazało je jako miejsca odwiedzane kilka razy w miesiącu, tj. od 1 do 11 dni w miesiącu, natomiast 34% badanych ani razu w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie było w tych miejscach.

Samotne spożywanie alkoholu naraża osobę na intensywniejsze picie lub upijanie się. Tego typu upijanie się jest drogą do uzależnienia od alkoholu. Badania ankietowe pokazały, że codziennie lub prawie codziennie w ten sposób piło 5% respondentów, co najmniej raz na tydzień 27%, a co najmniej raz na miesiąc 19%. 33% badanych w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie spożywało alkoholu w samotności.

Wpływ innych pijących

Badany obszar odnosił się do problemów i zakłóceń spowodowanych przez picie innych osób. Osoby badane oceniały czy zostały dotknięte jakimś wskazanym problemem oraz ustalały czy źródłem problemu były nieznane osoby, czy też ktoś, kogo one znały. Co 10. z respondentów stwierdził, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy ktoś pod wpływem alkoholu obudził go w nocy, ktoś pod wpływem alkoholu spowodował, że nie czuł się bezpiecznie w miejscach publicznych, w tym w środkach transportu publicznego. Ponadto 7% respondentów stwierdziło, że ktoś pod wpływem alkoholu obraził ich słownie.

Nabywanie alkoholu nierejestrowanego w statystykach sprzedaży

Alkohol nierejestrowany w statystykach sprzedaży, to alkohol kupiony poza regularnym rynkiem krajowym (przywieziony z zagranicy, zakupiony lub sprezentowany przez sąsiada, który robi wino domowe, własna produkcja bimbrowa, alkohol kupiony „spod lady” lub na bazarze).

Badani zapytani o nabywanie oraz spożywanie piwa, wina, wódki lub innych alkoholi nierejestrowanych w oficjalnych statystykach w zdecydowanej większości odpowiedzieli przecząco (90%), tylko 8% respondentów zadeklarowało jego spożywanie, a nabywanie jedynie 2%.

Wśród napojów alkoholowych najczęściej nabywane było wino, natomiast najchętniej spożywane były napoje spirytusowe. Napoje spirytusowe nabywane były tylko z zagranicy, od 1 do 3 litrów – po 11% respondentów. Więcej respondentów zadeklarowało spożywanie nierejestrowanych napojów spirytusowych niż ich nabywanie, przy czym częściej spożywany alkohol pochodził ze źródeł krajowych.

Respondenci deklarowali najczęściej (33%) spożycie 1 litra napojów spirytusowych pochodzenia krajowego. Wino, które było nabywane i spożywane, pochodziło wyłącznie ze źródeł krajowych. Liczba nabywanych litrów tego alkoholu wynosiła od 1 (50% wskazań) do 2 litrów (17% wskazań). Natomiast w przypadku spożywanego wina wszyscy respondenci wskazali, że wynosiło 1 litr (100% wskazań).

Najrzadziej nabywanym i spożywanym nierejestrowanym alkoholem okazało się piwo. Respondenci kupowali piwo zarówno z zagranicy, jak i ze źródeł krajowych, jednak pod względem liczby nabywanych litrów przeważają źródła krajowe. 17% badanych zadeklarowało nabycie 5 litrów piwa z zagranicy oraz tyle samo badanych, zadeklarowało nabycie 20 litrów piwa ze źródeł krajowych. W mniejszym stopniu badani deklarowali spożywanie nierejestrowanego piwa; jeśli było już konsumowane, to pochodziło z zagranicy i wynosiło 2 litry (20% wskazań).

Motywy picia alkoholu

Według badania alkohol spożywany był najczęściej dla fajnego nastroju (49% badanych) i poprawy imprezy (48%), natomiast 46% badanych po prostu lubiło to uczucie. Z wymienionymi motywami picia alkoholu częściej zgadzali się mężczyźni niż kobiety. Mężczyźni częściej wskazali spożywanie alkoholu jako element regulacji nastroju (67%), podczas gdy wśród kobiet ten odsetek wyniósł 34%. Podobnie sytuacja wyglądała w przypadku spożycia alkoholu dla poprawy imprezy – takiej odpowiedzi udzieliło analogicznie 60% mężczyzn i 37% kobiet.

Motywy abstynencji

Najpopularniejszymi motywami abstynencji, wskazywanymi przez większość badanych mieszkańców Częstochowy, były kwestie zdrowotne (84%). W dalszej kolejności wśród motywów wyróżnić można aspekty pieniężne, tj. koszt zakupu (48%) i poczucie marnowania pieniędzy (42%). Natomiast najmniejsze znaczenie dla respondentów miały powody religijne (6%) oraz te wynikające ze złego doświadczenia, np. wyrządzenia komuś krzywdy lub doznanie krzywdy z tego powodu (3%).

Stosunek do polityki alkoholowej

W opinii mieszkańców Częstochowy, którzy wzięli udział w badaniu, edukacja i informacja powinny być najważniejszą strategią na rzecz ograniczania szkód wyrządzanych przez alkohol (80% badanych). Badani uważają, że ludzie są dostatecznie odpowiedzialni, aby uchronić się od szkód związanych z własnym pićem (78%) oraz że alkohol jest towarem, jak każdy inny, i nie powinien podlegać szczególnym ograniczeniom (75%).

Aż 85% badanych nie zgodziło się ze stwierdzeniem, że tylko rodzice, a nie władze, powinni decydować o tym, od jakiego wieku ich dziecko może już pić napoje alkoholowe, co wskazuje na oczekiwania rozwiązań prawnych w tym zakresie. Jednocześnie 77% respondentów wskazało, że ich zdaniem wysokie ceny alkoholu nie wpłyną na ograniczenie spożycia alkoholu i szkód z nim związanych. Dodatkowo, blisko 75% badanych nie zgadza się na ograniczenie, co do nocnej sprzedaży napojów alkoholowych, a 68% z wprowadzeniem na opakowaniach alkoholu ostrzeżenia przed szkodami wyrządzanymi przez alkohol.

Mity i fakty na temat alkoholu

Częstochowianie byli zgodni, co do tego, że kobiety karmiące piersią oraz kobiety w ciąży nie powinny spożywać alkoholu (odpowiednio: 96% i 94%) Pojawił się jedynie nieznaczny odsetek odpowiedzi świadczących, że część respondentów raczej nie zgadza się z tym stwierdzeniem, a nawet, że zdecydowanie

się nie zgadza (odpowiednio: 4% i 6%). Można przypuszczać, że wysoka świadomość w tym zakresie, jest efektem prowadzonych działań informacyjnych i profilaktycznych na terenie Częstochowy.

W dalszej części raportu wskazano, że 64% badanych było zdania, że piwo w małych ilościach nie wpływa negatywnie na zdrowie, a nieco ponad połowa respondentów (58%) uważa, że alkohol pomaga dobrze się wyspać, pomaga w uspokojeniu nerwów. Sformułowanie „po spożyciu alkoholu wystarczy się przespać, by być na tyle trzeźwym, aby móc prowadzić samochód” poparło 42% badanych, przeciwnych było 58%.

Napoje alkoholowe w małych opakowaniach

W przeprowadzonym badaniu weryfikowano również spożycie napojów alkoholowych w opakowaniach nie większych niż 300 ml w ciągu ostatniego roku. Analizując dane można stwierdzić, że takie opakowania nie cieszyły się popularnością wśród respondentów. 82% odpowiedziało, że nie kupiło ani razu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyrobów spirytusowych, wina i piwa – po 93%.

Wśród osób badanych 9% deklaroowało, że rzadko kupowało wyroby spirytusowe i wino. Jeszcze mniejszą popularnością wśród respondentów cieszyło się piwo w małych opakowaniach.

Odnosząc się do danych dotyczących liczby kupowanych przez respondentów małych opakowań napojów alkoholowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy stwierdzono, że 73% badanych deklaroowało przede wszystkim zakup pojedynczego opakowania, podobnie jak wina (71%). Zakup piwa natomiast w 1, 2 i 4 opakowaniach deklaroowało po 29% respondentów.

Zmiany w picciu alkoholu związane z epidemią koronawirusa

Epidemia koronawirusa w niewielkim stopniu przełożyła się na spożycie alkoholu przez badanych. 73% respondentów było zdania, że epidemia w żadnym stopniu nie wpłynęła na spożycie alkoholu, a 20% respondentów w wieku 18-36 lat stwierdziło, że ich spożycie alkoholu zmniejszyło się. Ogółem, jedynie 3% respondentów nie miało zdania na wpływ pandemii koronawirusa na spożycie alkoholu.

Picie alkoholu w czasie ciąży

Nie ma badań naukowych pokazujących, jaka dawka alkoholu jest bezpieczna dla płodu. Picie alkoholu przez ciężarną szkodzi dziecku. Jednakże nie wszystkie przyszłe matki zdają sobie z tego sprawę.

Wyniki badania pokazują, że 16% kobiet w czasie trwania ciąży sięgało po alkohol, 12% z nich tylko raz w okresie całej ciąży, a 76% zrobiło to nawet kilkakrotnie. Najczęściej wskazywanym alkoholem, spożywanym w czasie ciąży, było wino – 71%, drugim rodzajem były napoje spirytusowe (29%). Ponad połowa, bo 53% kobiet zapytanych o to, czy w czasie ciąży zdarzyło im się wypić przy jednej okazji więcej niż 4 porcje standardowe, odpowiadała, że nie, 35% przyznała, że nie pamięta, a 12% potwierdziło ten fakt.

53% badanych kobiet nie otrzymało od lekarza/ginekologa żadnych informacji dotyczących spożywania alkoholu w okresie ciąży, podczas wizyt nie poruszano tematu alkoholu. Te z kobiet, które deklarowały poruszanie tematu spożywania alkoholu w ciąży przez swojego lekarza/ginekologa, w 60% potwierdzają, że lekarz ten zalecał im niespożywanie alkoholu nie tylko w czasie ciąży, ale też w czasie karmienia piersią (56%).

Raport wskazuje, że pomimo nadal istniejących obszarów wymagających pracy, można zaobserwować istotne sukcesy prowadzonej w ostatnich latach przez samorząd edukacji publicznej w obszarze edukacji i profilaktyki uzależnień od alkoholu.

W Częstochowie zrealizowano **dwa badania ankietowe ESPAD, w roku 2007 i 2019**, na próbie reprezentatywnej uczniów, umożliwiające przeprowadzenie wiarygodnej ewaluacji spożycia alkoholu i innych substancji psychoaktywnych wśród młodzieży szkolnej, pomiaru natężenia zjawiska oraz pomiaru dostępności środków psychoaktywnych. Badanie miało również na celu ocenę czynników wpływających na rozpowszechnienie ich zażywania. Ponadto w roku 2019 badaniami ankietowymi objęto również kwestię korzystania przez częstochowską młodzież z nowych mediów elektronicznych oraz gier hazardowych, a także sposobów spędzania wolnego czasu.

Badaniem ESPAD w roku 2007 objęto 2140 uczniów, w tym 993 uczniów III klas gimnazjum (wiek 14-15 lat) i 1147 uczniów II klas szkoły ponadgimnazjalnej (wiek-17-18 lat), natomiast w roku 2019 – 2418 uczniów, w tym: 1355 uczniów klas pierwszych (wiek 15-16 lat) i 1063 uczniów klas trzecich szkół średnich (wiek 17-18 lat).

Poniżej przedstawiono analizę ww. badań.

Inicjacja alkoholowa

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej. Próbę spożywania alkoholu w roku 2007 miało za sobą 92,5% gimnazjalistów z klas trzecich i 95,5% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

W badaniu przeprowadzonym w roku 2019 inicjację alkoholową przeszło 85,1% uczniów w grupie młodszej, co stanowi wyraźny spadek w porównaniu do wcześniejszego badania. W grupie starszej odsetek młodzieży jest nieznacznie wyższy (96,9% w roku 2019) niż w roku 2007. W grupie młodszej daje się zauważyć pozytywną tendencję związaną z procentowym spadkiem liczby osób mających za sobą próbę spożywania alkoholu (92,5% w roku 2007 i 85,1% w roku 2019), natomiast abstynencja do 18. roku życia dla przeważającej większości nastolatków wciąż stanowi aktualne wyzwanie (95,5% w roku 2007 i 96,9% w roku 2019).

Dostępność do alkoholu

Decydujące znaczenie w kwestii oceny dostępności napojów alkoholowych dla młodzieży mają postawy dorosłych, przede wszystkim rodziców, ale także sprzedawców alkoholu.

Analizując dostępność najbardziej popularnych alkoholi, tj. piwa, wódki i wina, należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Porównując badania przeprowadzone w latach 2007 i 2019 zauważyć jednak należy zmiany, które polegają na spadku odsetka uczniów w grupie młodszej deklarujących, że nie mają problemu z dostępem do alkoholu:

- piwo – 82% w roku 2007, a 50,2% w roku 2019,
- wino – 69% w roku 2007, a 42,1% w roku 2019,
- wódka – 57% w roku 2007, a 38,7% w roku 2019,

W ocenach uczniów ze starszej grupy, dostępność wszystkich trzech napojów alkoholowych jest wciąż wysoka, choć rok 2019 przyniósł nieznaczny spadek w ocenie dostępności do piwa i wina oraz niewielki wzrost w przypadku wódki:

- piwo – 92% w roku 2007, a 86,2% w roku 2019,
- wino – 84% w roku 2007, a 83,7% w roku 2019,
- wódka – 78% w roku 2007, a 81,6% w roku 2019.

Spożywanie alkoholu ze względu na rodzaje

Analizując wyniki badań ankietowych ESPAD w zakresie picia poszczególnych napojów alkoholowych w okresie ostatnich 30 dni przed badaniem, przeprowadzonych w roku 2007 i 2019 stwierdza się, że najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród młodzieży było i jest piwo, na drugim miejscu wódka a na trzecim wino. Najmniej popularny był i jest alkopop i cydr.

Uczniowie z grupy młodszej deklarowali spożywanie:

- piwa – 62% (w tym: dziewczęta 57%, chłopcy – 67%) w roku 2007, a 46,7% (w tym dziewczęta – 43,4%, chłopcy – 50%) w roku 2019,
- wódki – 39% (w tym: dziewczęta – 36%, chłopcy – 49%) w roku 2007, a 38,7% (w tym dziewczęta 34,7%, chłopcy – 42,7%) w roku 2019,
- wina – 31% (w tym: dziewczęta – 31%, chłopcy – 31%) w roku 2007, a 30,5% (w tym dziewczęta 36,2%, chłopcy – 24,7%) w roku 2019,
- alkopopów – 7% (w tym: dziewczęta – 4%, chłopcy – 10%) w roku 2007, a 8,1% (w tym dziewczęta 8,6%, chłopcy – 7,6%) w roku 2019,
- cydru – brak danych w roku 2007, a 6,7% (w tym dziewczęta 5,9%, chłopcy – 7,5%) w roku 2019.

Uczniowie z grupy starszej wskazali natomiast na spożywanie:

- piwa – 78,5% (w tym: dziewczęta 73%, chłopcy – 84%) w roku 2007, a 69,2% (w tym dziewczęta – 64,5%, chłopcy – 73,8%) w roku 2019,
- wódki – 59,5% (w tym: dziewczęta – 55%, chłopcy – 64%) w roku 2007, a 70,1,7% (w tym dziewczęta 67,4%, chłopcy – 72,8%) w roku 2019,
- wina – 31% (w tym: dziewczęta – 31%, chłopcy – 16%) w roku 2007, a 12,7% (w tym dziewczęta 13,1%, chłopcy – 12,3%) w roku 2019,
- alcopopów – 13,5% (w tym: dziewczęta – 11%, chłopcy – 10%) w roku 2007, a 8,1% (w tym dziewczęta 8,6%, chłopcy – 7,6%) w roku 2019,
- cydru – brak danych w roku 2007, natomiast 9,9% (w tym dziewczęta 8,5%, chłopcy – 11,4%) w roku 2019.

Porównując omawiane badania zwraca uwagę spadek spożycia napojów alkoholowych. W przypadku grupy starszej badanej w roku 2019 widoczny jest wzrost spożycia wódki i wina, co może korelować z wynikami dotyczącymi dostępności napojów alkoholowych.

W ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem w roku 2007, po piwo sięgnęło 62% uczniów z grupy młodszej oraz 78,5% z grupy starszej (chłopcy – 67% młodszych i 84% starszych, dziewczęta w grupie młodszej – 57% i starszej 73%). Badanie ankietowe z roku 2019 wskazuje na spożycie piwa przez 46,7% uczniów z grupy młodszej i 69,2% z grupy starszej. Piwo spożywają głównie chłopcy – 50% z grupy młodszej i 73,8% z grupy starszej, a dziewczęta odpowiednio – 43,4% i 64,5%. Porównując powyższe dane stwierdza się, że w roku 2019 był zdecydowanie mniejszy odsetek uczniów deklarujących spożycie piwa niż w roku 2007.

Drugim w rankingu popularności napojem alkoholowym była wódka. W ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem ankietowym w roku 2007 spożywało ją 39% uczniów z grupy młodszej oraz 59,5% z grupy starszej. Do jej spożywania przyznało się 49% chłopców i 36% dziewcząt z grupy młodszej oraz 64% chłopców i 55% dziewcząt z grupy starszej. Natomiast badanie z roku 2019 wskazuje, że wódkę spożywało w ciągu ostatniego miesiąca 38,7% uczniów z grupy młodszej oraz 70,1% z grupy starszej. Z młodszej grupy do spożywania wódki przyznało się 42,7% chłopców i 34,7% dziewcząt oraz 72,8% chłopców i 67,4% dziewcząt z grupy starszej. Porównując deklarowane przez młodzież szkolną spożywanie wódki, zauważalny jest wyższy odsetek jej konsumentów wśród dziewcząt i chłopców w roku 2019 w stosunku do roku 2007.

Na kolejnym miejscu znalazło się wino, które w ciągu 30 dni przed badaniem w roku 2007 spożywało 31% młodzieży z grupy młodszej oraz 36,5% z grupy starszej. Spożycie wina zarówno wśród chłopców i dziewcząt w grupie młodszej kształtowało się na poziomie 31%, w grupie starszej po wino sięgało również 31% chłopców, ale już 42% dziewcząt. Natomiast w okresie 30 dni przed badaniem w roku 2019 wino spożywała blisko 1/3 (30,5%) uczniów z grupy młodszej i ponad połowa (51%) badanych uczniów z grupy starszej. Wg badania z roku 2019 spożycie wina wśród chłopców i dziewcząt kształtowało się

następująco: z grupy młodszej piło wino 24,7% chłopców i 36,2% dziewcząt oraz odpowiednio 39,2% i 62,8% z grupy starszej.

Stosunkowo najmniej popularnym napojem alkoholowym wśród badanej młodzieży był alkopop. W badaniu przeprowadzonym w roku 2007 w grupie młodszej po ten typ alkoholu sięgało 7% uczniów, a w grupie starszej 13%. W 2019 roku w obu grupach spożycie tego względnie nowego napoju alkoholowego kształtowało się w grupie młodszej na poziomie 8,1%, a w grupie starszej 12,7%.

W roku 2007 nie badano konsumpcji cydru, ponieważ jego spożycie w Polsce było na poziomie minimalnym. Dopiero od roku 2013 zaczęły zalewać nasz rynek lekkie, jabłkowe alkohole, wcześniej u nas niepopularne. W 2019 roku, w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem do konsumpcji tego alkoholu przyznało się 6,7% uczniów z grupy młodszej (5,9% dziewcząt oraz 7,5% chłopców) oraz 9,9% z grupy starszej, przy czym częściej po cydr sięgali chłopcy (11,4%) niż dziewczęta (8,5%).

Rozpowszechnianie spożycia napojów alkoholowych

Porównując wyniki badania picia napojów alkoholowych w roku 2007 i 2019 stwierdza się, że napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. W roku 2007 pierwsze próby spożywania miało za sobą 92,5% uczniów z grupy młodszej oraz 95,5% z grupy starszej. W okresie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem napoje alkoholowe spożywało 84,5% uczniów z grupy młodszej oraz 94,5% z grupy starszej, a 30 dni przed badaniem jakiegokolwiek napój alkoholowy spożywało 70,5% uczniów z grupy młodszej oraz 86,5% z grupy starszej.

W roku 2019 pierwsze próby spożywania mało za sobą 85,1% uczniów z młodszej grupy i 96,9% ze starszej grupy; w okresie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem jakiegokolwiek napoje alkoholowe spożywało 74,9% uczniów z młodszej grupy i 94,1% z grupy starszej, natomiast 30 dni przed badaniem alkohol spożywało 51,0% uczniów z grupy młodszej oraz 84,5% ze starszej.

Upicie się alkoholem

Badając kwestię nietrzeźwości, zdefiniowano także stan upijania się młodzieży szkolnej. Upicie się napojem alkoholowym kiedykolwiek w życiu, w badaniu przeprowadzonym w roku 2007, deklarowało 52% uczniów z grupy młodszej (50% dziewcząt i 54% chłopców) oraz 69% uczniów z grupy starszej (63% dziewcząt i 75% chłopców), podczas gdy w roku 2019 taką deklarację złożyło 39,5% uczniów z grupy młodszej (37,6% dziewcząt i 41,4% chłopców) oraz 68,35% uczniów z grupy starszej (62,6% dziewcząt i 74,1% chłopców).

W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem w roku 2007 upicie się deklarowało 20,5% uczniów z grupy młodszej (17% dziewcząt i 24% chłopców) oraz 23,5% uczniów z grupy starszej (17% dziewcząt i 30%

chłopców), natomiast analogicznie w roku 2019 – 12,65% uczniów z grupy młodszej (10,1% dziewcząt i 15,2% chłopców) oraz 22,1% uczniów z grupy starszej (27,5% chłopców i 16,7% dziewcząt),

Z przeprowadzonych badań wynika, że w mieście stale obecny jest problem upijania się przez nieletnich, jednakże w roku 2019 w mniejszej skali, niż w roku 2007. Wciąż częściej upijają się chłopcy, głównie ze starszej grupy.

Konsekwencje picia

Analiza danych przeprowadzonych badań, wg deklaracji respondentów wskazuje, że większą częstotliwość wystąpienia mają zdarzenia, które określają mianem pozytywnych.

W roku 2007 najczęstszym efektem po wypiciu alkoholu była dobra zabawa – 59% grupa młodsza i 68% grupa starsza, odprężenie – odpowiednio 56% i 68%, zapomnienie o problemach – odpowiednio 45% i 47% oraz ogólne poczucie szczęścia – odpowiednio 45% i 46%. W roku 2019 ankietowani wskazują, że po wypiciu alkoholu odczuwali: odprężenie – 54,6% grupa młodsza i 68% grupa starsza, świetną zabawę – odpowiednio 45,9% i 63,3% oraz byli bardziej towarzyscy – odpowiednio 43,4% i 60,2%.

Z kolei prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzeń „negatywnych”, jest zdaniem respondentów znacząco niższe. I tak w badaniach w roku:

- 2007 – najczęściej był to kac – deklarowało go 43% uczniów z grupy młodszej i 48% z grupy starszej, zdarzenie polegające na tym, że respondentowi „zrobi się niedobrze” – odpowiednio 32% i 29% oraz żałowanie czegoś, co się zrobiło – odpowiednio 31% i 30%, zaszkodzenie własnemu zdrowiu – odpowiednio 37% i 34%,
- 2019 – również najczęściej był to kac – potwierdziło to 32,4% uczniów z grupy młodszej i 34,9% z grupy starszej oraz zdarzenie polegające na tym, że respondentowi „zrobi się niedobrze” – odpowiednio 31,8% i 26,3%, zaszkodzenie własnemu zdrowiu – odpowiednio 31,9% i 24,2%.

Używanie przez młodzież nielegalnych substancji psychoaktywnych oraz pomiar ich dostępności

Wyniki badań z zakresu spożywania innych substancji psychoaktywnych wskazują na znacznie niższe ich rozpowszechnienie niż alkoholu. Do grupy innych niż alkohol substancji psychoaktywnych należą substancje legalne, takie jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz substancje nielegalne, często nazywane narkotykami, których produkcja i obrót są czynami zabronionymi przez prawo.

Ze wszystkich grup nielegalnych środków psychoaktywnych najbardziej rozpowszechnione wśród częstochowskiej młodzieży szkolnej jest używanie marihuany i haszyszu, co potwierdzają badania ankietowe przeprowadzone w roku 2007 i 2019. Przynajmniej raz w życiu sięgało po nie:

- 1) na podstawie wyników badań z roku 2007:
  - 30,5% badanych uczniów starszych (39% chłopców i 22% dziewcząt),

- 20% badanych uczniów młodszych (29% chłopców i 11% dziewcząt),
- 2) na podstawie wyników badań z roku 2019:
- 42,4% badanych uczniów starszych (47,6% chłopców i 37,2% dziewcząt),
  - 21% badanych uczniów młodszych ((26% chłopców i 16% dziewcząt).

W Polsce natomiast wskaźnik ten w roku 2019 wynosił odpowiednio – 37,2% uczniów starszych i 21,4% młodszych.

Analizując bardziej szczegółowo badania z roku 2019 widać, że wśród uczniów grupy młodszej na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znalazła się wspomniana wyżej marihuana i haszysz (21%), a na drugim – leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (17,8%), na trzecim substancje wziewne (9,0%), a na czwartym – leki przeciwbólowe, przyjmowane w celu odurzenia się (7,0%). Wśród uczniów grupy starszej na pierwszym miejscu również znalazła się marihuana i haszysz (42,4%), leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza podobnie ułożyły się na drugim miejscu (24,7%), na trzecim – substancje wziewne (8%), a na czwartym – leki przeciwbólowe, przyjmowane w celu odurzenia się (7,5%).

W grupie młodszej, co najmniej 3-procentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze LSD lub inne halucynogeny. Wśród starszych uczniów lista pozostałych środków, których używali kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych wymieniło takie środki, jak: amfetaminę (6,0%), ecstazy (5,5%), LSD lub inne halucynogeny (5,0%), metamfetaminę (3,9%) oraz kokainę (3,4%).

Relatywnie wysokie było także rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach (2,2% wśród uczniów grupy młodszej i 2,0% w starszej). Jednakże w większości przypadków, przyjmowanie środków psychoaktywnych nielegalnych przez młodzież nie ma charakteru regularnego, częściej dotyczyło prób eksperymentowania niż stałego ich zażywania.

Dostępność narkotyków

Należy zwrócić też uwagę na zbadaną w roku 2019 dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych, kiedy proszono respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Ocenie badanych poddano dostępność, m.in. środków nielegalnych. Zwraca uwagę wysoki odsetek badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych, m.in.:

- 1) grupa młodsza – amfetamina – 18,9%, ecstazy – 20,8% kokaina – 18,9%,
- 2) grupa starsza – amfetamina – 22,3%, ecstazy – 23,7% kokaina – 22,1%,

Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu (grupa młodsza – 14,5%, grupa starsza – 15%), najwięcej z oceną dostępu do cracku (grupa młodsza – 22,1%, grupa starsza – 25,1%). Relatywnie wysoki odsetek badanych, którzy wybrali odpowiedź „nie wiem”, wskazuje na znaczą

część młodzieży do tego stopnia niezainteresowanych substancjami nielegalnymi, że niepotrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Stwierdza się, że badania przeprowadzone w roku 2019 wskazują na niską dostępność narkotyków. Odsetek uczniów młodszych, którzy uważali je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 22,3% w przypadku marihuany/haszyszu do 39,6% w przypadku cracku. Natomiast odsetek stwierdzających, że byłoby im bardzo łatwo dostać poszczególne substancje wahają się od 13,7% w przypadku marihuany/haszyszu, do 3,4% w przypadku cracku. W grupie starszej w przypadku większości substancji nielegalnych, badani w podobnym odsetku, co młodszy uczniowie, uznali je za bardzo łatwe do zdobycia. Odpowiedzi takich udzieliło w odniesieniu do najbardziej dostępnych konopi – 20,9% badanych i najtrudniej dostępnego cracku – 3,4% badanych.

Ponadto, jeśli chodzi o przetwory konopi, młodzi ludzie ocenili je za dość łatwo dostępne, nie dostrzegając ryzyka konsekwencji i szkód zdrowotnych związanych z ich przyjmowaniem, a znaczna część badanych przyznała, że przyjaźni się i zna z osobami je zażywającymi.

Oceniając dostępność różnego rodzaju produktów zawierających substancje psychoaktywne, czyli tzw. „dopalaczy”, badani uczniowie z obu grup w dość wysokim odsetku uważali te substancje za bardzo łatwe do zdobycia (7,9% uczniów z młodszej grupy oraz 9,9% – starszej). Brak dostępu do „dopalaczy” deklarowało 34,3% badanych grupy młodszej oraz 22,4% starszej.

Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

Badanie ankietowe wskazuje, że respondenci uważali konsekwencje uznane przez nich za pozytywne po zażyciu marihuany czy haszyszu, częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne, niż negatywne. W grupie młodszej wśród nich na pierwszym miejscu lokuje się „zwiększenie intensywności radości” (33,4%), na drugim – „zwiększenie otwartości” (31,0%), a na trzecim miejscu „mniejsza nieśmiałość” (27,4%). W grupie starszej na pierwszym miejscu również lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (45,4%), na drugim – „zwiększenie otwartości” (38,6%), a na trzecim – „zwiększenie intensywności doświadczeń” (34,7%).

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (grupa młodsza – 19,8%, grupa starsza – 21,2%), a następnie – utrata wątku myślenie (grupa młodsza – 17,5%, grupa starsza – 20,8%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (grupa młodsza – 13,2%, grupa starsza – 16,1%).

Łączenie alkoholu z innymi środkami psychoaktywnymi

Szczególny niepokój powinien budzić znaczny odsetek młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (5,0% w młodszej grupie i 10,4% w starszej). Jeszcze bardziej rozpowszechnione było łączenie alkoholu z marihuaną lub haszyszem (11,6% w młodszej i 27,2% w starszej grupie). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na zwiększone ryzyko szkód zdrowotnych w wyniku efektu synergicznego, jaki pojawia się zwłaszcza przy łączeniu alkoholu z psychoaktywnymi lekami. Porównanie wyników uzyskanych w Częstochowie i w całym kraju sugeruje podobne rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami psychoaktywnymi.

Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo

Po analizie badań ankietowych dot. kwestii korzystania przez częstochowską młodzież z nowych mediów elektronicznych stwierdzono, że prawie wszyscy respondenci korzystają z mediów społecznościowych, jedynie mniej niż 4% badanych z młodszej grupy uczniów oraz mniej niż 3% ze starszej nie było w nich aktywna. Uczniowie w typowym dniu roboczym najczęściej przeznaczają na to od 2 do 3 godzin, a w weekendy 4-5. Gra na urządzeniach elektronicznych była udziałem 69,9% uczniów z młodszej grupy badanych oraz 64,1% ze starszej.

Przeprowadzone badanie dotyczyło korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, w typowym dniu roboczym i weekendowym w okresie ostatnich 7 dni przed badaniem.

Analiza dnia roboczego młodszej grupy ujawniła, że z mediów społecznościowych korzysta 2-3 godziny dziennie 34,1% uczniów, ok. 4-5 godzin – 20,1%, a 6 godz. lub więcej – 20,8%. W przypadku dnia weekendowego – 29,8% poświęcało na ten rodzaj aktywności 6 godzin lub więcej, a 27,1% ok. 4-5 godzin. W starszej grupie, w typowym dniu roboczym – 35,5% uczniów poświęcało na korzystanie z mediów społecznościowych 2-3 godziny dziennie, około 4-5 godzin dziennie – 22,7%. W trakcie weekendu dominowało korzystanie z mediów społecznościowych – ok. 4-5 godzin – 29,2% oraz 2-3 godziny dziennie – 27,4%.

Kolejna badana kwestia dotyczyła symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype.

44,2% badanych w grupie młodszej stwierdziło, że spędza za dużo czasu w ww. mediach, 39,6% było zdania, że ich rodzice uważają, że poświęca na tę aktywność za dużo czasu, 18,1% – ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych mediów. W starszej grupie rozkład odpowiedzi jest podobny – analogiczne odsetki wynoszą 46,5%, 33,7% oraz 14,4%.

W przypadku czasu poświęconego na gry na urządzeniach elektronicznych 30,1% uczniów w grupie młodszej i 35,9% w grupie starszej stwierdziło, że w ogóle nie korzystało z gier na urządzeniach elektronicznych. Przez wszystkie 7 dni tygodnia grało 17,4% uczniów z młodszej grupy oraz 15,5% uczniów ze starszej.

Analiza dnia roboczego w młodszej grupie wskazuje, że 2-3 godziny dziennie grało 18,1% badanych, 17,4% osób poświęcało na tę aktywność ok. pół godziny. W przypadku typowego dnia weekendowego dominują badani grający 2-3 godziny – 19,5%. W starszej grupie, w dniu roboczym, największy odsetek graczy poświęcał na grę 2-3 godziny dziennie – 17,5% lub około godziny dziennie – 16,8%. W trakcie weekendu dominuje korzystanie z gier 2-3 godziny dziennie – 17,5%.

Uczniowie zostali także zapytani o symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola. W młodszej grupie 17,4% badanych było zdania, że ich rodzice uważają, że poświęcają na tę aktywność za dużo czasu, 13,7% badanych twierdzi, że spędza za dużo czasu na graniu, a 7,7% badanych ma zły humor, jeśli nie ma dostępu do tych gier. W starszej grupie analogiczne odsetki są nieco niższe.

Gry hazardowe

Oferta różnego rodzaju form gier hazardowych (np. loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych) skłoniła do zapytania o rozpowszechnienie ich uprawiania. Z czasem mogą one doprowadzić do problemu hazardu.

Dane badania sugerują, że 20,4% uczniów grupy młodszej i 25,7% starszej grało chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie, gdzie stawia się pieniądze. W okresie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w nich 6,5% uczniów grupy młodszej i 9,3% grupy starszej.

W przypadku częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w okresie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, najwięcej osób w obu grupach grało raz na miesiąc lub rzadziej – 8,9% w młodszej i 11,1% w starszej. Odsetek badanych, którzy grali 2-3 razy w tygodniu wynosił w młodszej grupie 1,2% oraz 2,1% w starszej. 6,9% uczniów z młodszej grupy oraz 9,0% ze starszej, jeśli grają w gry hazardowe, to najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia.

W Częstochowie w młodszej grupie największą popularnością cieszyły się karty lub kości – 11,8%, najczęściej respondenci grali w nie raz na miesiąc lub rzadziej (6,3%), zaś najmniejszą popularnością cieszyły się automaty (7,5%) oraz zakłady sportowe (8,1%). W starszej grupie najczęściej deklarowano zakłady sportowe (12,6%), a najrzadziej grę na automatach (6,9%).

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego, tj.:

- 1) potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy,

2) okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego, jak dużo gra w gry hazardowe.

Wskaźniki te składają się na test przesiewowy problemowego hazardu. Dwie odpowiedzi pozytywne sugerują możliwość wystąpienia hazardu problemowego.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 5,1% uczniów z młodszej grupy oraz 7,9% uczniów ze starszej. Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra okazało się nieco mniej rozpowszechnione, tylko ok. 2% uczniów przyznało się do tego zachowania.

Wymienione symptomy problemowego grania przejawiało 0,5% uczniów z młodszej grupy oraz 1,3% badanych ze starszej. Analogiczne odsetki w próbie ogólnopolskiej wynosiły 1,3% wśród młodszych i 1,2% wśród starszych uczniów.

Formy spędzania czasu wolnego

Analiza badań w tym zakresie wskazała, że wszyscy badani spędzają czas używając Internetu dla przyjemności. 90,0% uczniów grupy młodszej robiło to prawie codziennie, grupy starszej – 91,6%. Inne bardzo popularne formy spędzania czasu wolnego, do których przyznało się co najmniej 90% badanych w każdej grupie, to aktywne uprawianie sportu, wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem, chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, choć niecodziennie.

Wysoką pozycję w rankingu form spędzania wolnego czasu miały gry komputerowe – 84,7% uczniów z młodszej grupy i 78,9% ze starszej zadeklarowało granie w te gry, a odpowiednio 24,7% i 21,7% spędza czas w ten sposób prawie codziennie.

Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszyło się czytanie książek dla przyjemności: w młodszej grupie – 70,0%, w tym 8,6% prawie codziennie, w starszej – 74,1%, w tym 9,6% prawie codziennie. Najrzadziej badani przyznawali się do grania na automatach – 21,7% uczniów z młodszej grupy oraz 19,2% ze starszej.

Wyniki badań wskazują, że młodzież narażona jest nie tylko na uzależnienie od substancji psychoaktywnych, ale również na nałogi czynnościowe – behawioralne, którym towarzyszy silne pragnienie lub wewnętrzny przymus podejmowania ich z coraz większą częstotliwością. Ich źródłem może być niemalże wszystko, m.in. Internet i gry komputerowe, hazard, telefon. Stąd niezwykle istotne jest podejmowanie działalności profilaktycznej i informacyjno-edukacyjnej w zakresie mechanizmów i faz oraz objawów uzależnienia, a także ich skutków i konsekwencji (np. zaniedbywanie obowiązków szkolnych, unikanie kontaktów z najbliższymi i rówieśnikami, frustracja, agresja).

III. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami Programu są mieszkańcy Częstochowy, a w szczególności dzieci i młodzież, osoby zagrożone uzależnieniami oraz osoby uzależnione i współuzależnione.

IV. CELE, PRIORYTETY I ZADANIA PROGRAMU

1. Cel strategiczny

Cel strategiczny Programu to: rozwój systemu działań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień na rzecz mieszkanek i mieszkańców miasta Częstochowy, a w szczególności dzieci i młodzieży.

2. Cele operacyjne

Zakładane cele operacyjne to:

- 1) profilaktyka i przeciwdziałanie uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie,
- 2) ograniczenie dostępności alkoholu i innych środków psychoaktywnych, głównie wśród dzieci i młodzieży,
- 3) zintensyfikowanie działań informacyjno-edukacyjnych wśród mieszkańców miasta, w szczególności dzieci, młodzieży, rodziców/opiekunów nt. zagrożeń wynikających ze spożywania alkoholu, zażywania innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych,
- 4) edukacja społeczna oraz promocja wiedzy w zakresie postrzegania problemu uzależnień, ze szczególnym uwzględnieniem uzależnień behawioralnych.

3. Priorytety

Przeprowadzona diagnoza wskazuje na następujące priorytety:

- 1) zwiększenie dostępności pomocy psychologicznej, poradnictwa wychowawczego i wsparcia dla rodziców/opiekunów oraz dzieci i młodzieży w sytuacji problemów uzależnień i innych zachowań ryzykownych,
- 2) kontynuacja działań terapeutycznych oraz korekcyjno-wychowawczych dla osób eksperymentujących, używających oraz uzależnionych od środków psychoaktywnych,
- 3) kształtowanie i dostarczanie właściwych zachowań oraz należytych wzorców podczas zajęć socjoterapeutycznych i profilaktycznych dla dzieci i młodzieży,
- 4) zwiększenie dostępności szkoleń dla współrealizatorów i partnerów Programu.

4. Zadania

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych:

- 1) dofinansowanie realizacji zadań Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie,
- 2) dofinansowanie działalności klubów wzajemnej pomocy i stowarzyszeń abstynenckich wspierających osoby z problemem alkoholowym i ich rodziny,
- 3) wspieranie działalności punktów konsultacyjnych, informacyjnych, konsultacyjno-wspierających dla osób dotkniętych uzależnieniami a także dla osób dotkniętych przemocą, w tym m. in.:
  - a) dofinansowanie działań profilaktycznych i edukacyjno-informacyjnych kierowanych do osób uzależnionych i ich rodzin,
  - b) motywowanie osób uzależnionych i członków ich rodzin do podjęcia psychoterapii,
- 4) wspieranie działań placówek leczenia uzależnień, m.in. w zakresie:
  - a) współpracy z Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej Ośrodkiem Terapii Uzależnień w Parzymiechach, Jurajskim Centrum Leczenia Uzależnień i Usług Społecznych w Częstochowie oraz Centrum Terapii w Częstochowie,
  - b) współpracy z Centrum Leczenia Uzależnień Częstochowskiego Towarzystwa Przyjaciół Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U”, ze Stowarzyszeniem „Monar” Poradnią Profilaktyki Leczenia i Terapii Uzależnień w Częstochowie oraz z Częstochowskim Towarzystwem Profilaktyki Społecznej,
  - c) dofinansowania działań z zakresu testowania i poradnictwa okołotestowego,
  - d) dofinansowania zajęć terapeutycznych dla młodzieży uzależnionej i zagrożonej uzależnieniem oraz jej rodziców, prowadzonych w ramach programu leczniczego (niefinansowanego przez Narodowy Fundusz Zdrowia),
  - e) dofinansowania programów psychoedukacyjnych z zakresu profilaktyki uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz programów psychoterapii uzależnień,
- 5) zwiększenie dostępności pomocy psychologicznej jako formy profilaktyki wobec uzależnień, minimalizującej ryzyko sięgnięcia po środki uzależniające w sytuacji problemowej lub kryzysowej,
- 6) dofinansowanie szkoleń dla osób działających w obszarze profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy (m.in. terapeutów, specjalistów psychoterapii i instruktorów terapii uzależnień, pracowników służby zdrowia), służących zdobyciu lub podniesieniu kwalifikacji zawodowych,
- 7) wspieranie rehabilitacji, readaptacji i post-rehabilitacji dla osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i NSP,
- 8) wspieranie działań na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień w placówkach pomocy społecznej, w tym w domach pomocy społecznej,

- 9) podejmowanie przez MKRPA czynności związanych z przyjmowaniem i realizacją wniosków o zastosowanie leczenia odwykowego względem osób podejrzewanych o nadużywanie alkoholu:
  - a) przeprowadzanie rozmów zmierzających do objęcia leczeniem osób podejrzewanych o uzależnienie od alkoholu,
  - b) przyjmowanie wniosków dotyczących kierowania osób podejrzewanych o uzależnienie od alkoholu na leczenie odwykowe,
  - c) motywowanie osób podejrzewanych o nadużywanie alkoholu do podjęcia leczenia,
  - d) kierowanie osób podejrzewanych o nadużywanie alkoholu na badanie przez biegłych sądowych celem wydania stosownej opinii,
  - e) kompleksowe opracowywanie dokumentacji wymaganej przy kierowaniu wniosków do Sądu Rejonowego w Częstochowie,
  - f) udzielanie informacji o sposobach i miejscach uzyskania pomocy w rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- 10) finansowanie udziału w szkoleniach i kursach członków MKRPA oraz osób działających w obszarze profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy,
- 11) organizowanie spotkań członków MKRPA z przedstawicielami instytucji zajmujących się problematyką terapii i rehabilitacji alkoholowej oraz przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Wskaźniki:

- 1) wysokość dofinansowania działalności Ośrodka Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi oraz liczba osób objętych wsparciem,
- 2) wysokość dofinansowania punktów konsultacyjnych, informacyjnych, konsultacyjno-wspierających oraz liczba osób korzystających z porad,
- 3) wysokość dofinansowania działań z zakresu testowania i poradnictwa okotestowego,
- 4) liczba otrzymanych przez MKRPA wniosków w sprawie objęcia osób podejrzewanych o uzależnienie od alkoholu leczeniem odwykowym,
- 5) liczba osób, z którymi MKRPA przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywujące,
- 6) liczba wniosków skierowanych przez MKRPA do sądu dot. zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego,

2. Udzielenie rodzinom, w których występują problemy uzależnień, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie:

- 1) wspieranie realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych i zajęć socjoterapeutycznych w placówkach wsparcia dziennego w ramach profilaktyki uniwersalnej, wskazującej i selektywnej, w tym m. in.:
  - a) dofinansowanie bieżącej działalności placówek wsparcia dziennego, w zakresie rozwoju wychowanków z uwzględnieniem profilaktyki uzależnień,
  - b) dożywianie dzieci i młodzieży uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i socjoterapeutycznych,
  - c) pomoc w nauce i organizacja czasu wolnego,
  - d) współpraca z rodzicami/opiekunami wychowanków,
- 2) wsparcie pracy środowiskowej na rzecz dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- 3) prowadzenie przez Centrum Edukacyjno-Interwencyjne OPOPA spotkań profilaktyczno-wychowawczych z osobami niepełnoletnimi używającymi alkoholu, kierowanymi przez placówki oświatowe, placówki opiekuńczo-wychowawcze i placówki wsparcia dziennego oraz ich rodziny,
- 4) udzielanie pomocy i wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z używaniem narkotyków, w tym konsultacji indywidualnych, porad psychologicznych oraz porad prawnych,
- 5) przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez, m.in.:
  - a) wspieranie działań Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonującego na terenie miasta Częstochowy,
  - b) współpracę MKRPA m.in. z policją, sądem rodzinnym, kuratorami, MOPS oraz placówkami służby zdrowia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz udzielania pomocy rodzinom w ramach procedury „Niebieskie Karty”,
  - c) realizację i dofinansowanie programów profilaktycznych oraz zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wspieranie edukacji antydyskryminacyjnej, mającej na celu przeciwdziałanie dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami oraz wspieranie równości,
  - d) dofinansowanie zadań Częstochowskiego Centrum Interwencji Kryzysowej w obszarze pomocy rodzinom z problemem uzależnień, przemocy w rodzinie oraz osobom w kryzysie,
  - e) realizowanie programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,

- f) współpracę z sądami w zakresie kierowania osób nadużywających alkoholu i stosujących przemoc w rodzinie na leczenie odwykowe oraz do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych,
- g) dofinansowanie działalności Częstochowskiego Telefonu Zaufania,
- h) uwzględnianie w środkach masowego przekazu zagadnień z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy domowej oraz stosowania procedury „Niebieskie Karty”.

Wskaźniki:

- 1) wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań opiekuńczo-wychowawczych i zajęć socjoterapeutycznych w placówkach wsparcia dziennego,
- 2) liczba dzieci i młodzieży objętych działaniami Centrum Edukacyjno-Interwencyjnego OPOPA,
- 3) wysokość dofinansowania działalności Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonującego na terenie miasta Częstochowy,
- 4) liczba osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”,
- 5) wysokość dofinansowania działalności Częstochowskiego Centrum Interwencji Kryzysowej oraz liczba osób objętych wsparciem,
- 6) liczba osób stosujących przemoc w rodzinie objętych programami korekcyjno-edukacyjnymi i psychologiczno-terapeutycznymi,
- 7) liczba rozmów przeprowadzonych w ramach Częstochowskiego Telefonu Zaufania.

3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych:

- 1) dofinansowanie zajęć oraz programów profilaktycznych i socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży na poziomie profilaktyki uniwersalnej, w tym programów realizowanych przez placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz placówki wsparcia dziennego,
- 2) promowanie wśród dzieci, młodzieży i innych osób aktywnych form spędzania czasu wolnego poprzez realizację projektów i programów profilaktycznych, m.in. w zakresie dofinansowania pozalekcyjnych zajęć sportowych i rekreacyjnych promujących zasadę fair play,
- 3) realizacja programów profilaktycznych, np. „Młodość bez uzależnień”, obejmujących m.in.:
  - a) rozwijanie kompetencji psychospołecznych dzieci i młodzieży oraz rodziców i opiekunów,
  - b) programy profilaktyczne realizowane w częstochowskich placówkach oświatowych (szkołach, przedszkolach) z zakresu pozytywnej profilaktyki oraz edukacji profilaktycznej,

- c) małe formy teatralne,
  - d) „Miejską Grę Profilaktyczną”,
  - e) programy profilaktyczno-edukacyjne, np. „partyworking” i „streetworking”,
  - f) warsztaty z zakresu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla rodziców, opiekunów i nauczycieli,
  - g) działania profilaktyczne ze szczególnym uwzględnieniem warsztatów profilaktycznych, teatralnych, muzycznych i tanecznych z elementami profilaktyki, których celem będzie podniesienie kompetencji życiowych i społecznych dzieci, młodzieży oraz dorosłych, istotnych z punktu widzenia przeciwdziałania uzależnieniom, przemocy i zachowaniom agresywnym,
- 4) realizacja edukacyjno-profilaktycznych programów rozwoju osobistego i społecznego:
- a) w przedszkolach, m.in. w zakresie ćwiczenia umiejętności współpracy i integracji z rówieśnikami, nauki rozpoznawania emocji własnych i innych, nauki akceptacji indywidualności i odmienności,
  - b) w szkołach oraz innych placówkach oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych, m.in. minimalizujących występowanie zachowań ryzykownych (sięganie po środki uzależniające, stosowanie agresji, przemocy oraz uzależnień czynnościowych) wśród dzieci i młodzieży poprzez kształtowanie i wzmacnianie pożądanych postaw, rozwijanie asertywności, umiejętności interpersonalnych, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie z emocjami i rozwiązywania sytuacji problemowych,
  - c) wspieranie rozwoju osobistego i społecznego dzieci i młodzieży oraz promowanie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, przemocy i innym zachowaniom ryzykownym w tym uzależnieniom czynnościowym przez dodatkowe działanie psychologa w szkołach na terenie Częstochowy,
- 5) organizacja wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży z rodzin z problemem uzależnienia i przemocy, z programem profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy,
- 6) wspieranie działań o charakterze edukacyjnym w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i udzielania pomocy dzieciom, które wykazują zachowania ryzykowne (sięgają po środki uzależniające, stosują agresję i przemoc oraz uzależniają się od czynności),
- 7) organizacja szkoleń warsztatowych dot. m. in. diagnozy i interwencji w kryzysie suicydalnym oraz doskonalenia kompetencji nauczycieli, wychowawców i pedagogów w celu zapobiegania samookaleczeniom i zamachom samobójczym dzieci i młodzieży,

- 8) współpraca MKRPA z Wydziałem Zdrowia i Wydziałem Edukacji oraz MOPS, OPOPA, kuratorami sądowymi i policją w celu rozpoznawania potrzeb w zakresie działań profilaktycznych w placówkach oświatowych i środowisku pozaszkolnym,
- 9) podejmowanie przedsięwzięć i inicjatyw poświęconych problematyce uzależnień, FAS (Alkoholowego Zespołu Płodowego), przemocy, w tym organizacja konferencji, kampanii społecznych, konkursów, happeningów, np. Częstochowskie Dni Profilaktyki, a także udział w kampaniach ogólnopolskich i regionalnych, np. Kampanii Białych Serc, Międzynarodowym Dniu Zapobiegania Narkomanii,
- 10) wspieranie edukacji publicznej poprzez m.in.:
  - a) dofinansowanie publikacji prasowych na temat zagrożeń wynikających z uzależnień, informacji o działaniach podejmowanych w mieście w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym i przemocy w rodzinie,
  - b) przekazywanie placówkom oświatowym, organizacjom pozarządowym, parafiom, placówkom ochrony zdrowia i jednostkom pomocy społecznej informacji na temat dostępnej oferty pomocy w zakresie problematyki uzależnień i przemocy w rodzinie,
  - c) zakup i dystrybucję materiałów edukacyjnych dot. problematyki uzależnień i przemocy w rodzinie,
  - d) szkolenie sprzedawców w zakresie zasad sprzedaży i podawania napojów alkoholowych,
  - e) szkolenie pracowników kasyn i zakładów bukmacherskich, w tym szkolenie pracowników, którzy mają bezpośredni kontakt z graczem (sprzedawców, krupierów, kolektorów) z zakresu odpowiedzialnej gry,
  - f) przeprowadzanie badań mających na celu sprawdzenie przestrzegania zakazu sprzedawania alkoholu osobom małoletnim,
- 11) zapewnienie bezpieczeństwa w miejscach publicznych, w tym:
  - a) systematyczne patrole oraz interwencje funkcjonariuszy policji i straży miejskiej podejmowane w sytuacjach spożywania środków psychoaktywnych w miejscach publicznych,
  - b) zwiększanie bezpieczeństwa na obiektach sportowych i kąpieliskach,
  - c) podejmowanie inicjatyw, kampanii społecznych na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców, w tym, m.in.: współpraca z ośrodkami szkolenia kierowców w zakresie włączania do programów szkolenia problematyki dotyczącej wpływu alkoholu na kierującego pojazdem mechanicznym.

Wskaźniki:

- 1) wysokość dofinansowania wypoczynku letniego dla dzieci z problemem uzależnienia i przemocy oraz liczba osób nim objętych,
- 2) liczba sprzedawców napojów alkoholowych objętych szkoleniami,
- 3) liczba podjętych inicjatyw, kampanii społecznych na rzecz przeciwdziałania nietrzeźwości kierowców,
- 4) liczba przeprowadzonych kampanii/akcji, konferencji, konkursów, poświęconych profilaktyce oraz przeciwdziałaniu uzależnieniom i przemocy.

4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych oraz osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów uzależnień:

- 1) dofinansowanie programów z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom, realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty, kierowanych do osób i rodzin dotkniętych problemem uzależnień, m.in. w ramach uniwersalnej profilaktyki pozytywnej oraz profilaktyki selektywnej/wskazującej,
- 2) dofinansowywanie badań z zakresu spraw społecznych, tworzenie diagnoz i ekspertyz, w tym przeprowadzenie w placówkach oświatowych badań ankietowych dotyczących używania środków psychoaktywnych oraz zagrożeń innymi uzależnieniami i przemocą wśród młodzieży szkolnej,
- 3) dofinansowanie działalności współrealizatorów i partnerów Programu, m.in.: kosztów lokalowych, wynagrodzeń, kosztów działań terapeutycznych i profilaktycznych,
- 4) wspieranie działań w środowisku pracy osób dorosłych, w tym kampanii informacyjno-edukacyjnych dotyczących problemu uzależnień wśród pracowników,
- 5) dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez podmioty, których cele statutowe przewidują podejmowanie działań związanych z przeciwdziałaniem uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz udzielanie pomocy osobom i rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym,
- 6) wspieranie działań profilaktycznych, interwencyjno-pomocowych oraz z zakresu readaptacji społecznej osób bezdomnych – uzależnionych i zagrożonych uzależnieniami, w szczególności od alkoholu i narkotyków,
- 7) pomoc społeczna osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego,
- 8) wspieranie działań wolontariatu w obszarze pomocy osobom i rodzinom dotkniętym patologiami społecznymi, w tym prowadzenie centrum wolontariatu w obszarze pomocy osobom i rodzinom dotkniętym przemocą i uzależnieniami,
- 9) współpraca ze środowiskami kościelnymi w sferze ich działalności na rzecz profilaktyki uzależnień i promowania postaw trzeźwościowych.

Wskaźniki:

- 1) wysokość dofinansowania działalności organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i klubów abstynenckich,
- 2) wysokość dofinansowania centrów wolontariatu w obszarze pomocy osobom i rodzinom dotkniętym przemocą i uzależnieniami.

5. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów dotyczących reklamy, promocji i warunków sprzedaży napojów alkoholowych oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego:

- 1) wizytacje i kontrole w punktach sprzedaży i podawania napojów alkoholowych pod kątem przestrzegania zapisów zawartych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 2) podejmowanie interwencji w przypadku nieprzestrzegania zasad i warunków korzystania z wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, tj. zakazu promocji i reklamy napojów alkoholowych, sprzedaży alkoholu nieletnim, nietrzeźwym, na kredyt lub pod zastaw,
- 3) podejmowanie działań zmierzających do wszczęcia postępowania, w związku z naruszeniem art. 13¹ i art. 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi; występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Wskaźniki:

- 1) liczba wizytacji i kontroli punktów sprzedaży i podawania napojów alkoholowych,
- 2) liczba podjętych interwencji w związku z nieprzestrzeganiem zasad i warunków korzystania z wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych,
- 3) liczba wszczętych postępowań w związku z naruszeniem art. 13¹ i art. 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

6. Wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej:

- 1) dofinansowanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej,
- 2) wspieranie zatrudnienia socjalnego osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od substancji psychoaktywnych, w tym przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wspieranie zadań z zakresu integracji społecznej:
  - a) wspieranie programów na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,
  - b) integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wskaźniki:

- 1) liczba uczestników centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej dotkniętych problemem uzależnień,
- 2) wysokość dofinansowania działalności centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej.

7. Zapewnienie realizacji zadań zawartych w Programie:

- 1) wspieranie podmiotów realizujących zadania z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i przemocy oraz uzależnień behawioralnych, w tym:
  - a) zakup wyposażenia (w tym środków trwałych), materiałów i artykułów związanych z obsługą i promocją MKRPA oraz realizacją Programu,
  - b) dostosowanie obiektów, w tym m.in. zakup wyposażenia (doposażenia w sprzęt niezbędny do udzielania świadczeń) dla potrzeb zadań podejmowanych w ramach Programu przez jego realizatora, współrealizatorów i partnerów, m.in. przez instytucje, placówki lecznictwa odwykowego, organizacje pozarządowe, jednostki kościelne, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki wsparcia dziennego.

Wskaźniki:

- 1) wysokość środków finansowych przeznaczonych na obsługę MKRPA,
- 2) wysokość środków finansowych przeznaczonych na dostosowanie obiektów dla potrzeb zadań podejmowanych w ramach programu.

V. REALIZACJA PROGRAMU I ŹRÓDŁA JEGO FINANSOWANIA

1. Realizator Programu

Realizatorem Programu jest Urząd Miasta Częstochowy.

2. Współrealizatorzy i partnerzy Programu

Współrealizatorami Programu i partnerami jego realizacji będą:

- 1) Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Częstochowie,
- 2) Ośrodek Pomocy Osobom z Problemami Alkoholowymi w Częstochowie,
- 3) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie i inne jednostki pomocy społecznej,
- 4) Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonujący na terenie miasta Częstochowy,
- 5) Zespół ds. Przeciwdziałania Narkomanii w Częstochowie,
- 6) Częstochowskie Centrum Interwencji Kryzysowej,
- 7) Straż Miejska w Częstochowie,
- 8) Komenda Miejska Policji w Częstochowie,
- 9) Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Częstochowie,
- 10) Sąd Rejonowy w Częstochowie, w tym kuratorzy sądowi,
- 11) placówki opiekuńczo-wychowawcze w Częstochowie,
- 12) placówki wsparcia dziennego (świetlice środowiskowe, socjoterapeutyczne, ogniska wychowawcze) w Częstochowie,
- 13) zakłady opieki zdrowotnej w Częstochowie,
- 14) ośrodki terapii uzależnień oraz placówki konsultacyjno-informacyjne i edukacyjne dla uzależnionych od alkoholu oraz ich rodzin,
- 15) punkty konsultacyjno-wspierające dla osób dotkniętych uzależnieniami i przemocą w Częstochowie,
- 16) placówki oświatowe (przedszkola, szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne),
- 17) organizacje pozarządowe i inne podmioty, w tym stowarzyszenia, fundacje i kluby abstynenckie, kluby i związki sportowe oraz inne organizacje zajmujące się przeciwdziałaniem uzależnień,
- 18) centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej,
- 19) Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Częstochowie,
- 20) inne podmioty podejmujące zgodnie ze statutami i regulaminami działalność w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie.

3. Źródła finansowania Programu

Źródłami finansowania Programu będą:

- 1) budżet Miasta Częstochowy, zgodnie z klasyfikacją budżetową, w tym środki finansowe uzyskane z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w kolejnych latach,
- 2) środki finansowe pochodzące ze źródeł zewnętrznych,
- 3) środki finansowe realizatora, współrealizatorów i partnerów Programu.

4. Sprawozdawczość z wykonania Programu

W każdym roku obowiązywania Programu będzie:

- 1) przygotowany i przedkładany radzie miasta raport z wykonania i efektów realizacji Programu, w terminie do dnia 30 czerwca roku następującego po roku, którego dotyczy, zawierający m.in.:
  - a) stan realizacji poszczególnych zadań przy wykorzystaniu sprawozdań oraz wyznaczonych w dokumencie wskaźników monitoringowych, opracowanych przez realizatora, współrealizatorów i partnerów Programu,
  - b) wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań oraz źródła ich pochodzenia,
- 2) przygotowana i przesłana do Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom informacja z realizacji działań podejmowanych w danym roku, które wynikają z Programu, sporządzana na podstawie ankiety opracowanej przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, w terminie do dnia 15 kwietnia roku następującego po roku, którego dotyczy informacja.

VI. ZASADY WYNAGRADZANIA CZŁONKÓW MKRPA

Ustala się następujące zasady wynagradzania członków MKRPA:

- 1) wynagrodzenie za udział w posiedzeniu plenarnym Komisji wynosi 10% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego od 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym wynagrodzenie jest naliczane, ustalonego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
- 2) wynagrodzenie za udział w posiedzeniu zespołu roboczego Komisji wynosi 8% minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego od 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym wynagrodzenie jest naliczane, ustalonego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
- 3) wynagrodzenie z tytułów wymienionych w pkt. 1 i 2 nie może łącznie miesięcznie przekroczyć 100% minimalnego wynagrodzenia.